

EKONOMSKI ATLAS HT GRUPE

ANALIZA SOCIOEKONOMSKIH UTJECAJA HT GRUPE
U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2015. GODINI

SADRŽAJ

O AUTORIMA	4
KLJUČNI NALAZI	7
IZVRŠNI SAŽETAK	10
1. CILJ EKONOMSKOG ATLASA	13
2. O HT GRUPI	15
3. HT GRUPA I HRVATSKO GOSPODARSTVO	19
UKUPNI UČINCI	19
IZRAVNI UČINCI	28
UTJECAJ INVESTICIJSKE AKTIVNOSTI HT GRUPE NA GOSPODARSTVO	30
4. HT GRUPA I KORPORATIVNI SEKTOR	33
5. HT GRUPA I TRŽIŠTE KAPITALA	39
6. HT GRUPA I DRUŠTVENA ODGOVORNOST	47
7. ZAKLJUČCI	51
DODATAK 1. METODOLOGIJA	53
DODATAK 2. DEFINICIJE KORPORATIVNIH SEKTORA	57
LITERATURA	58

O AUTORIMA – EKONOMSKI INSTITUT, ZAGREB

Ekonomski institut, Zagreb (EIZ) javni je znanstveni institut na kojem se već više od 70 godina provode znanstvena i razvojna istraživanja u polju ekonomije. Osnovan je 1939. godine, a danas uživa reputaciju vodećeg instituta za ekonomska istraživanja u Hrvatskoj. Nepristranost i kvaliteta istraživanja proizlaze iz činjenica da EIZ ima različite izvore financiranja – dio dolazi iz državnog proračuna, dio od projekata koje naručuju razni javni i privatni poslovni subjekti, a značajan dio sredstava dolazi od ugovaranja domaćih i međunarodnih znanstveno-istraživačkih projekata. Kvalitetu istraživanja jamči i interdisciplinarni pristup istraživanjima suvremenih ekonomskih problema, ponajviše u području makroekonomije i međunarodne ekonomije, poslovne ekonomije i ekonomskih sektora, socijalne politike i tržišta rada te regionalnog razvoja.

Više podataka o Ekonomskom institutu, Zagreb potražite na: www.eizg.hr.

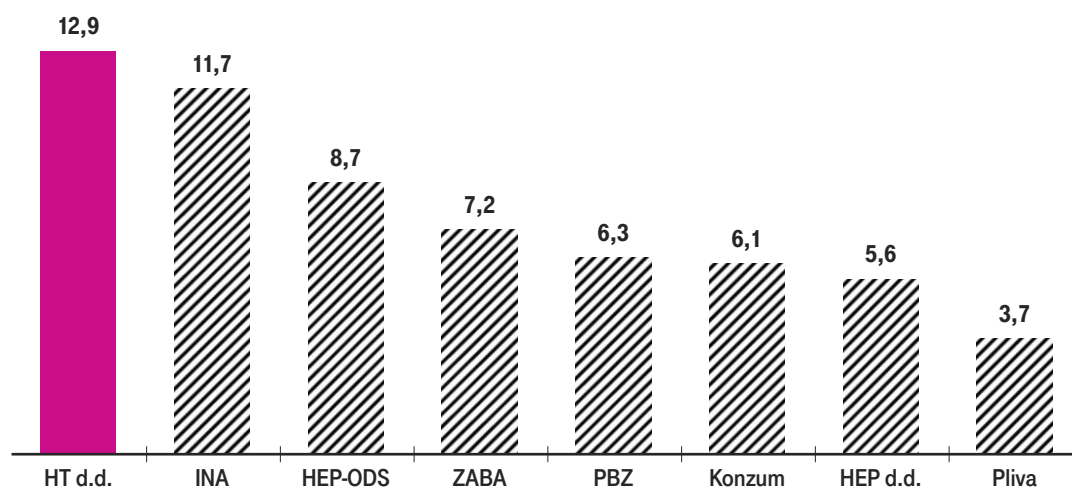
Na izradi Ekonomskog atlasa HT Grupe sudjelovali su dr. sc. Maruška Vizek kao voditeljica istraživanja koja je ujedno i vršiteljica dužnosti ravnateljice Ekonomskog instituta, Zagreb te dr. sc. Tajana Barbić, dr. sc. Davor Mikulić i dr. sc. Marina Tkalec kao članovi istraživačkog tima.

KLJUČNI NALAZI

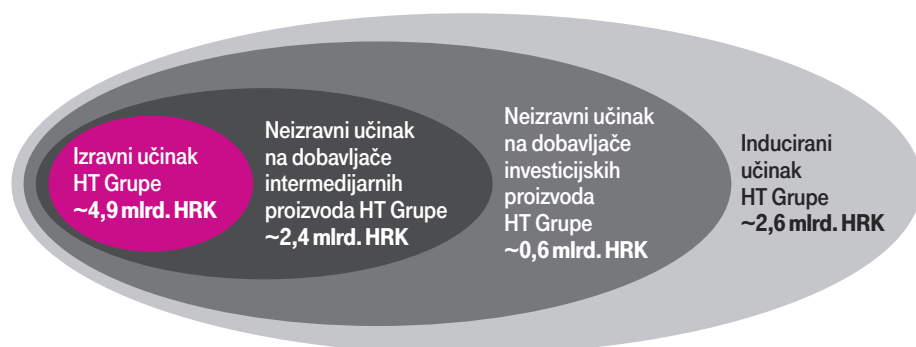
HT¹ doprinosi najviše novostvorene vrijednosti u Hrvatskoj...

Ukupna novostvorena vrijednost (u mlrd. HRK), 2011. – 2015.

¹ Odnosi se samo na HT d.d., a ne na cijelu HT Grupu.

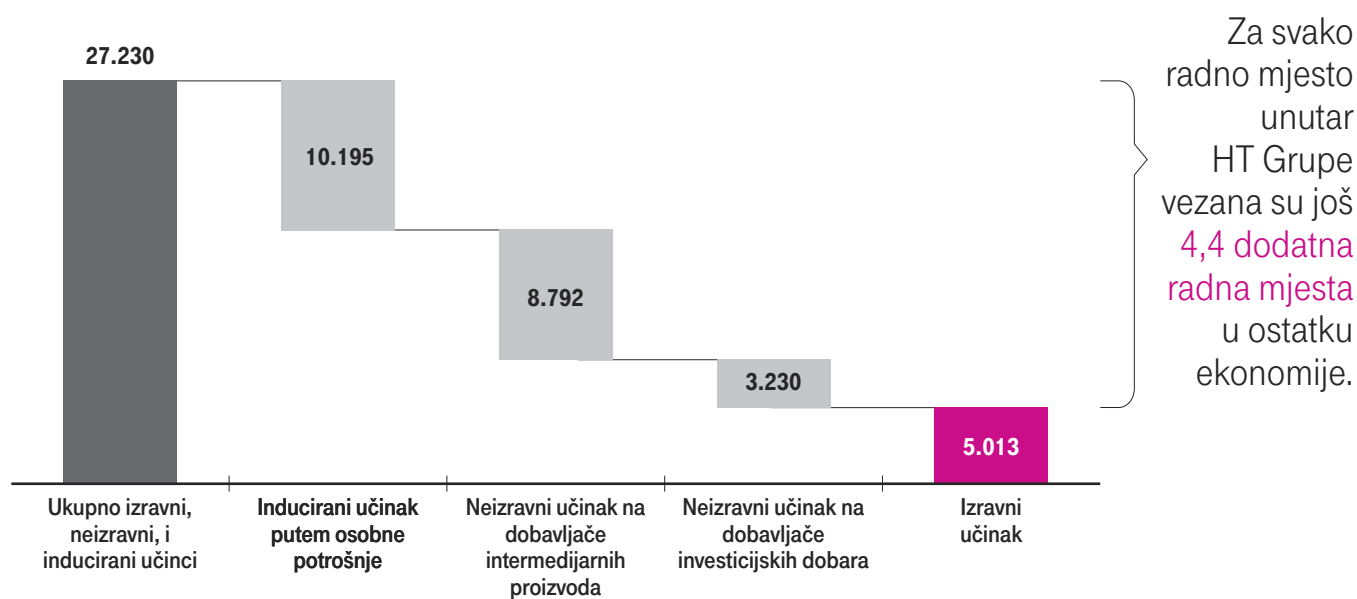
...a cijela HT Grupa ostvaruje više od 3% ukupnog BDP-a Hrvatske

U 2015. godini HT Grupa generirala je 10,5 milijardi kuna, odnosno čak 3,1% ukupnog bruto domaćeg proizvoda Republike Hrvatske

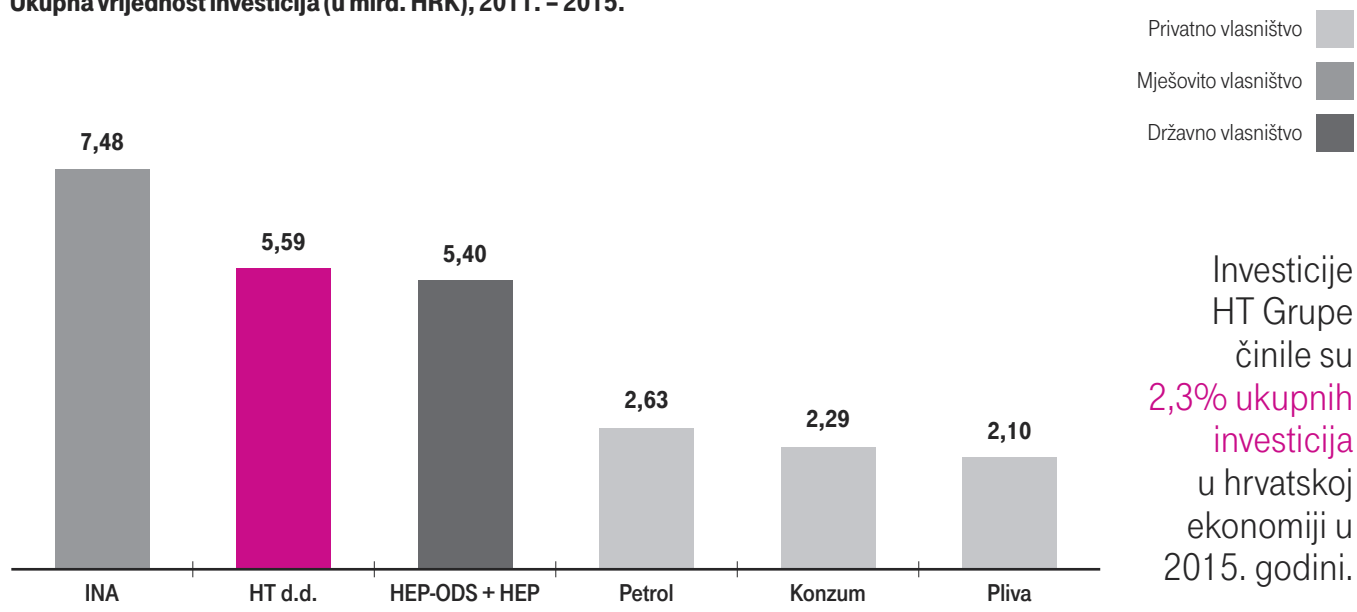
HT Grupa svojim aktivnostima stvara preko 27 tisuća radnih mjesta u Hrvatskoj

Ukupan doprinos HT Grupe stvaranju radnih mjesta

HT¹ je ujedno i najveći privatni investitor u Hrvatskoj

Ukupna vrijednost investicija (u mlrd. HRK), 2011. – 2015.

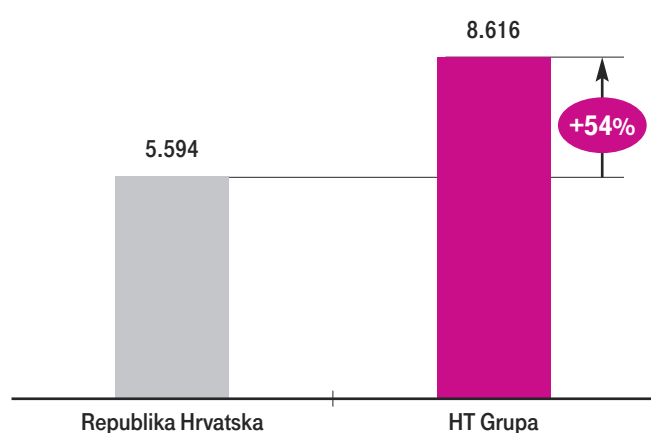

¹ Odnosi se samo na HT d.d., a ne na cijelu HT Grupu.

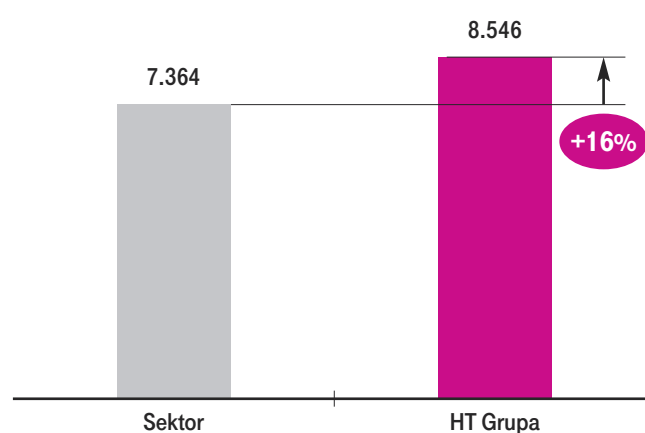
HT Grupa isplaćuje 54% veću plaću od državnog prosjeka te 16% iznad prosjeka sektora informacija i komunikacija

Prosječna isplaćena neto plaća (u HRK), 2015.

NETO PLAĆA U HRVATSKOJ

NETO PLAĆA U SEKTORU INFORMACIJA I KOMUNIKACIJA

Napomena: Prosječne plaće zaposlenika HT Grupe po sektorima odnose se na kompanije HT Grupe koje su registrirane u tim sektorima, dok se prosječna plaća zaposlenika HT Grupe odnosi na prosječnu plaću cijele HT Grupe.

Sveukupno, HT Grupa izravno je i neizravno doprinijela gotovo 4% svih proračunskih prihoda u 2015. godini

U 2015. godini HT Grupa svojim je aktivnostima doprinijela poreznim prihodima u iznosu od oko **3,2 milijarde kuna**, što predstavlja **3,8% ukupnih poreznih prihoda** konsolidirane opće države.

IZVRŠNI SAŽETAK

Proizvodnjom i prodajom svojih proizvoda i usluga HT Grupa doprinosi rastu i razvoju hrvatskoga gospodarstva. Ekonomski institut, Zagreb u razdoblju od travnja do rujna 2016. izradio je Ekonomski atlas HT Grupe u kojem su predstavljeni rezultati ocjene ukupnog utjecaja koji je HT Grupa ostvarila na hrvatsko gospodarstvo u 2015. godini. U sklopu Ekonomskog atlasa ocijenjen je ukupni učinak HT Grupe, odnosno zbroj izravnih, neizravnih i induciranih učinaka koji su ocijenjeni primjenom input-output modela. Ocijenjen je i utjecaj investicijske aktivnosti HT Grupe na ukupnu ekonomsku aktivnost te važnost Grupe kako za hrvatsko tržište kapitala tako i za korporativni te visokotehnološki sektor gospodarstva.

Ukupni učinak HT Grupe u 2015. procijenjen je zasebno za bruto domaći proizvod, zaposlenost i plaćene poreze. Rezultati input-output modela predstavljeni u Ekonomskom atlasu sugeriraju da Grupa ima velik utjecaj na ukupna ekonomska kretanja u zemlji:

- Utjecaj HT Grupe na bruto domaći proizvod u 2015. procijenjen je na 10,5 milijardi kuna, što predstavlja 3,14 posto bruto domaćeg proizvoda ostvarenog u Hrvatskoj u 2015. Za svaku kunu bruto domaćeg proizvoda koju HT Grupa ostvari izravno kroz svoje poslovanje, stvara se još 2,62 kune domaćeg proizvoda neizravno kroz potrošnju zaposlenika i dobavljača HT Grupe.
- HT Grupa generirala je ukupno 27.230 radnih mjesta u 2015. (2,01 posto ukupne zaposlenosti u Hrvatskoj). Na svako radno mjesto u HT Grupi Grupa generira još 4,43 radna mjesta u ostatku ekonomije. Zaposlenicima čija su radna mjesta generirana aktivnošću HT Grupe tijekom 2015. godine isplaćeno je ukupno 3,56 milijardi kuna naknada.
- U 2015. godini HT Grupa svojim je aktivnostima doprinijela uplatama poreza u iznosu od oko 3,2 milijarde kuna (3,8 posto ukupnih poreznih prihoda konsolidirane opće države te godine).
- Ulaganjima u unapređenje telekomunikacijske infrastrukture HT Grupa stvara potencijal za poboljšanje konkurentnosti svih poduzetnika i podizanje kvalitete života stanovništva. U 2015. HT Grupa svojim je investicijskim aktivnostima inducirala 950 milijuna kuna nove bruto dodane vrijednosti te je stvorila 4.658 novih radnih mjesta.
- Prosječna neto plaća HT grupe u 2015. godini bila je za 54 posto ili za 3.021,78 kuna veća od nacionalnog prosjeka. U čitavoj 2015. godini zaposlenici HT Grupe u prosjeku su ostvarili dohotke veće za 36.261,40 kuna u odnosu na prosječnog zaposlenika u Hrvatskoj.

HT d.d. kao najveća kompanija u sklopu Grupe, kao i sama HT Grupa, ima veliku važnost za hrvatski korporativni sektor:

- HT d.d. je šesta po veličini kompanija u Hrvatskoj ako se kao kriterij uzme visina prihoda ostvarenih u 2015. godini.
- HT d.d. je prva kompanija u Hrvatskoj po iznosu ukupno novostvorene vrijednosti (dohotka) za zaposlenike, vlasnike i državu u razdoblju od 2011. do 2015. Drugim riječima, HT d.d. je kompanija koja stvara najveću vrijednost svim svojim dionicima.
- HT d.d. je privatna kompanija iz uslužnog sektora koja najviše novca izdvaja za investicije te je po veličini investicija koje ulaže u infrastrukturu najbolja privatna kompanija u Hrvatskoj.
- HT d.d. je i najbolja kompanija u Hrvatskoj po kriteriju ukupne dobiti ostvarene u razdoblju od 2011. do 2015.
- HT Grupa najveća je visokotehnološka kompanija u Republici Hrvatskoj i kao takva ona je jedan od nositelja tehnološkog razvoja Republike Hrvatske. Na Grupu se odnosi 26 posto bruto dodane vrijednosti visokotehnološkoga korporativnog sektora i 40 posto neto dobiti tog sektora. HT Grupa ujedno je i najveći pojedinačni ulagač u tehnološku infrastrukturu u visokotehnološkom sektoru.

Uvrštavanjem svojih dionica na Zagrebačku burzu inicijalnom javnom ponudom, HT d.d. je znatno potaknuo razvoj hrvatskog tržišta kapitala i dioničarstva u Republici Hrvatskoj te je potaknuo uključivanje novih sudionika, prvenstveno malih dioničara na tržište. Tijekom inicijalne javne ponude dionica HT-a d.d. ukupno 355 tisuća fizičkih osoba uložilo je u dionice HT-a, što je 8,2 posto ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj.

Dionicu HT-a d.d. odlikuju sljedeće karakteristike:

- Domaće fizičke osobe čine petinu ulagača u dionicu HT-a d.d. te su od dividende ostvarile kumulativno 2,4 milijarde kuna, što predstavlja 2 posto raspoloživog dohotka kućanstava u razdoblju isplate dividende.
- Dionica HT-a d.d. ostvaruje najveći udio u free-float tržišnoj kapitalizaciji i najveći udio u volumenu trgovanja, a uz to ima superiorniju likvidnost i nižu volatilnost (rizičnost) u odnosu na prosjek tržišta.
- Dionica HT-a d.d. dominira po svim pokazateljima učinkovitosti upravljanja imovinom i kapitalom u usporedbi s prosjekom regionalnih telekomunikacijskih kompanija.

Jedan je od strateških ciljeva poslovanja HT Grupe jačanje korporativne odgovornosti te dugoročne održivosti poslovanja Grupe. Pritom HT Grupa kao najveća visokotehnološka kompanija u zemlji i kao privatna uslužna kompanija s najvećim izdvajanjima za investicije ima posebno važnu ulogu u pokretanju digitalnog razvoja društva. Društveno odgovorno poslovanje Grupe rezultiralo je i čitavim nizom filantropskih aktivnosti za koje je HT Grupa u razdoblju od 2009. do 2015. godine izdvojila ukupno 19,3 milijuna kuna.

CILJ EKONOMSKOG ATLASA

Atlas se u kartografiji definira kao zbirka astronomskih i geografskih karata sustavno sređenih u sadržajnu cjelinu. On nam omogućava da odredimo položaja bilo koje točke u promatranom prostoru na Zemlji ili u svemiru. Pandan geografskom ili astronomskom atlasu bio bi ekonomski atlas čija je svrha da omogući da se pojedina kompanija, zajedno sa svim svojim poslovnim procesima i interesnim skupinama poput zaposlenika, dobavljača, dioničara i države, smjesti i opiše unutar ekonomskog prostora zemlje u kojoj ona posluje.

Za razliku od geografskog atlasa koji prikazuje prostor koji je opipljiv i oku vidljiv, ekonomski je prostor apstraktan te ga se može odrediti jedino prema složenim ekonomskim i poslovnim statistikama, koje stoga predstavljaju gradivni materijal atlasa. Ekonomski atlas ujedno je i značajno kompleksniji od geografskog atlasa jer da bismo mogli definirati ulogu i važnost neke kompanije u ekonomskom prostoru zemlje, bit će nam potrebno više dimenzija nego što ih se tipično koristi kod geografskog atlasa. Ekonomski atlas stoga karakterizira multidimenzionalnost koju bez obzira na kompleksnost valja opisati i uklopiti u jednu relativno široku i holističku, no istodobno zaokruženu i precizno strukturiranu cjelinu.

Cilj je Ekonomskog atlasa HT Grupe na sustavan, vjerodostojan i konzistentan način procijeniti utjecaj i ekonomsku važnost HT Grupe za ukupno gospodarstvo Republike Hrvatske. Kako bi se taj cilj mogao ostvariti, u Atlasu su predstavljeni rezultati niza analitičkih metoda i postupaka pomoću kojih se procjenjuje važnost HT Grupe za hrvatsko gospodarstvo u više dimenzija. Pri tome se analize fokusiraju na 2015. godinu kako bi nalazi i zaključci Atlasu u što je većoj mjeri odgovarali trenutačnom stanju poslovanja Grupe. Kada je to zbog analize bilo važno, u obzir su uzimani i podaci iz ranijih godina. Posebna je pozornost posvećena ukupnom učinku HT Grupe na gospodarstvo, pri čemu pod

ukupnim utjecajem podrazumijevamo zbroj izravnih, neizravnih i induciranih učinaka koji su ocijenjeni primjenom input-output modela. Zbog činjenice da HT Grupa ulaže značajna financijska sredstva u razvoj telekomunikacijske infrastrukture te je po veličini ukupnih ulaganja prva među uslužnim privatnim kompanijama u Hrvatskoj, poseban dio trećeg poglavlja Atlasu posvećen je učinku investicijske aktivnosti HT Grupe na ukupnu ekonomsku aktivnost. Atlas također prikazuje ocjenu važnosti HT Grupe za korporativni sektor Republike Hrvatske i Grada Zagreba, pri čemu se posebno analizira važnost Grupe za visokotehnološke sektore koji su nosioci kako tehnološkog tako i ukupnoga ekonomskog razvoja svake zemlje. Osim navedenih dimenzija ekonomskog života, Atlas sadrži i analizu važnosti HT Grupe za hrvatsko tržište kapitala te pregled izdvojenih financijskih sredstava, aktivnosti i programa putem kojih HT Grupa kontinuirano dokazuje da je korporativna društvena odgovornost integralni dio njezina poslovanja.

Sljedeće poglavlje Ekonomskog atlasu HT Grupe prikazuje temeljne informacije o HT Grupi. Treće poglavlje sadrži procjenu ukupnih učinaka HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo, pri čemu je posebno potpoglavlje posvećeno učinku investicijske aktivnosti Grupe. Četvrto poglavlje prikazuje analizu važnosti HT Grupe za korporativni sektor, dok peto poglavlje analizira važnost HT Grupe za hrvatsko tržište kapitala. Šesto poglavlje donosi opis aktivnosti i programa korporativne društvene odgovornosti HT Grupe, dok su u posljednjem poglavlju izneseni glavni rezultati analiza iz prethodnih poglavlja. Input-output model iscrpnije je opisan u Dodatku u kojem se nalaze i definicije korporativnih sektora.

O HT GRUPI

HT Grupa vodeći je davatelj telekomunikacijskih usluga u Hrvatskoj koji pruža usluge nepokretne i pokretne telefonije te veleprodajne, internetske i podatkovne usluge.

Osnovne djelatnosti društva Hrvatski Telekom d.d. (HT d.d. ili Društvo) i o njemu ovisnih društava jesu pružanje elektroničkih komunikacijskih usluga te projektiranje i izgradnja elektroničkih komunikacijskih mreža na području Republike Hrvatske. Uz usluge nepokretne telefonije (pristup i promet usluga nepokretne telefonije te dodatne usluge nepokretne mreže), HT Grupa također pruža internetske, IPTV i ICT usluge, usluge prijenosa podataka (najam vodova, Metro-Ethernet, IP/MPLS, ATM) te usluge pokretnih telefonskih mreža GSM, UMTS i LTE.

NASTANAK I POVIJEST

Hrvatski Telekom d.d. dioničko je društvo u većinskom vlasništvu društva Deutsche Telekom Europe B.V. Osnovano je 28. prosinca 1998. godine u Republici Hrvatskoj, sukladno odredbama Zakona o razdvajanju Hrvatske pošte i telekomunikacija na Hrvatsku poštu i Hrvatske telekomunikacije, kojim je poslovanje prijašnjeg poduzeća Hrvatske pošte i telekomunikacija (HPT s.p.o.) razdvojeno i preneseno na dva nova dionička društva: HT-Hrvatske telekomunikacije d.d. (HT d.d.) i HP-Hrvatska pošta d.d. (HP d.d.). Društvo je započelo s poslovanjem 1. siječnja 1999. godine.

Sukladno odredbama Zakona o privatizaciji Hrvatskih telekomunikacija d.d. 5. listopada 1999. godine Republika Hrvatska prodala je 35% dionica društva HT d.d. društvu Deutsche Telekom AG (DT AG), a 25. listopada 2001. godine DT AG je kupio dodatnih 16% dionica društva HT d.d. i tako postao većinski dioničar s 51% dioničkog udjela. Sukladno Sporazumu o prijenosu dionica DT AG je prenio u prosincu 2013. godine 51% svojih dionica Društva na T-Mobile Global Holding Nr. 2 GmbH. Sukladno Ugovoru o izdavanju poslovnog udjela za ulog u stvarima T-Mobile Global Holding Nr. 2 GmbH prenio je u veljači 2014. godine 51% dionica Društva na CMobil B.V. U travnju 2015. godine CMobil B.V. promijenio je tvrtku društva u Deutsche Telekom Europe B.V.

U 2002. godini HT mobilne komunikacije d.o.o. (HTmobile) osnovane su kao zasebna pravna osoba i ovisno društvo u potpunom vlasništvu HT-a d.d. za pružanje pokretnih telekomunikacijskih usluga. HTmobile je s poslovnom aktivnošću započeo 1. siječnja 2003. godine, a u listopadu 2004. službeno mijenja naziv u T-Mobile Hrvatska d.o.o. (T-Mobile).

Dana 1. listopada 2004. godine Društvo je promijenilo zaštitni znak u T-HT i time postalo dio globalne „T” obitelji Deutsche Telekoma. Promjenu korporativnog identiteta pratilo je formiranje robnih marki dvaju zasebnih segmenata HT Grupe: poslovne jedinice za poslovanje nepokretne mreže T-Com, koja pruža veleprodajne, internetske i podatkovne usluge, te poslovne jedinice za poslovanje pokretnih komunikacija T-Mobile.

Društvo je u svibnju 2006. godine steklo 100% dionica društva Iskon Internet d.d., jednog od vodećih alternativnih telekomunikacijskih operatera u Hrvatskoj.

U nastavku privatizacije HT-a d.d. Republika Hrvatska 5. listopada 2007. prodala je 32,5% od ukupnog broja redovnih dionica T-HT-a inicijalnom javnom ponudom (IPO), od čega 25% dionica hrvatskim građanima, a 7,5% dionica hrvatskim i inozemnim institucionalnim ulagačima. →

→ U listopadu 2009. godine T-Mobile Hrvatska pripojen je HT-u d.d. Od 1. siječnja 2010. HT Grupa organizirana je u Poslovnu jedinicu za privatne korisnike i Poslovnu jedinicu za poslovne korisnike. Dana 21. svibnja 2010. registrirano ime Društva promijenjeno je iz HT-Hrvatske telekomunikacije d.d. u Hrvatski Telekom d.d.

HT d.d. je 17. svibnja 2010. zaključio akviziciju Combisa d.o.o., društva koje pruža IT usluge, proširujući time svoj doseg u pružanju informatičke programske podrške i usluga za bazu klijenata čiji raspon seže od malih poslovnih korisnika do državnih institucija.

U lipnju 2014. godine HT je preuzeo upravljanje OT-Optima Telekomom nakon provedena postupka predstečajne nagodbe. Zagrebačka banka, kao najveći vjerovnik Optima Telekom, prenijela je na HT upravljačka prava koja je stekla u predstečajnoj nagodbi Optima Telekom. Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja odredila je niz mjera koje definiraju pravila ponašanja HT-a u upravljanju Optima Telekomom. Trajanje koncentracije HT-a i Optima Telekom ograničeno je na razdoblje od četiri godine počevši od HT-ova stjecanja kontrole nad Optima Telekomom.

SASTAVNICE HT GRUPE

Hrvatski Telekom d.d. i sljedeća ovisna društva zajedno čine HT Grupu:

Društvo	Vlasnički udjel Hrvatskog Telekom d.d. 31. prosinca 2015.	Vlasnički udjel Hrvatskog Telekom d.d. 31. prosinca 2014.
Combis d.o.o.	100 %	100 %
Iskon Internet d.d.	100 %	100 %
KDS d.o.o.	100 %	100 %
e-Tours d.o.o.	100 %	100 %
Optima Telekom d.d.	19,02 %	19,11 %

COMBIS d.o.o.

Combis, regionalni sistemski integrator, od 2010. godine član je HT Grupe i u potpunom vlasništvu Hrvatskog Telekom. Tvrtka je usmjerena na razvoj aplikativnih, komunikacijskih, sigurnosnih i sistemskih rješenja te pružanje usluga razvoja i integracije ICT rješenja, upravljanja ICT infrastrukturom te podrške, a integracijom naprednih tehnologija pruža cjelovita poslovna rješenja, izrađena prema specifičnim zahtjevima korisnika, po načelu „ključ u ruke”. S osam servisnih lokacija prisutan je Hrvatskoj, a već je više godina aktivan i u regiji, točnije s tri servisne lokacije u Bosni i Hercegovini te u Srbiji. Usvajanjem trendova modernoga europskog i svjetskog poslovanja te neprestano unapređujući kvalitetu rada i radnog okruženja, Combis je danas među vodećim ICT tvrtkama regije u segmentu pružanja usluga i vodeći pružatelj IT usluga u Hrvatskoj.

ISKON INTERNET d.d.

Iskon je suvremena telekomunikacijska kompanija prepoznata po dinamičnoj i poduzetničkoj poslovnoj kulturi i kvaliteti usluga te razvijenu odnosu s privatnim i poslovnim korisnicima kojima pruža usluge temeljene na širokopojasnom (broadband) pristupu internetu. Osim interneta nudi usluge telefonije i digitalne televizije (IPTV) te praćenje TV sadržaja na mobilnim uređajima.

Tvrtka posluje kao samostalno trgovačko društvo, a od 2006. godine članica je HT Grupe i u potpunom vlasništvu Hrvatskog Telekom. Putem vlastite infrastrukture Iskon pruža usluge na području Zagreba, Splita, Dubrovnika, Rijeke, Pule, Osijeka, Velike Gorice, Samobora, Opatije i Solina, dok mu pripadnost HT Grupi omogućava dostupnost u cijeloj Hrvatskoj.

KDS d.o.o.

KDS – Kabelsko distributivni sustav – društvo je s ograničenom odgovornošću za telekomunikacijske usluge.

E-TOURS d.o.o.

Putnička agencija e-Tours d.o.o. od 2013. godine članica je HT Grupe i u potpunom vlasništvu Hrvatskog Telekomu.

Tvrtka pruža usluge prodaje avionskih karta, ugovaranja smještaja, putničkih paket-aranžmana, iznajmljivanja automobila i brodova.

OT – OPTIMA TELEKOM d.d.

Optima Telekom (OT) fiksni je telekomunikacijski operator čija je mreža, temeljena na IP tehnologiji koja osigurava veću umreženost kroz dominaciju širokopojasnih veza, prisutna u više od 100 hrvatskih gradova. Korištenjem najnovijih tehnologija i globalnih telekomunikacijskih rješenja Optima kreira dodanu vrijednost na tržištu fiksne telefonije u Hrvatskoj. Građanima je pružena mogućnost odabira uz nadogradnju govornih usluga, prijenosa podataka, interneta i videosadržaja.

Osnovni pokazatelji kompanija HT Grupe

	Combis d.o.o.	e-Tours d.o.o.	HT d.d.	Iskon Internet d.d.	KDS d.o.o.	OT- Optima Telekom d.d.
Sektor	Trgovina na veliko i na malo	Administrativne i pomoćne uslužne dj.	Informacije i komunikacije	Informacije i komunikacije	Informacije i komunikacije	Informacije i komunikacije
Djelatnost	Nespecijalizirana trgovina na veliko	Djelatnosti putničkih agencija	Djelatnosti žičane telekomunikacije	Djelatnosti žičane telekomunikacije	Djelatnosti žičane telekomunikacije	Djelatnosti žičane telekomunikacije
Broj zaposlenih (prosječan broj na temelju sati rada)	351	15	3.889	183	6	382
Prosječna neto plaća (u HRK)	9.490	10.325	8.935	10.701	6.084	6.534
Ukupna imovina (u 000 HRK)	269.811	10.874	13.377.208	305.014	5.122	468.548
Ukupni prihodi (u 000 HRK)	595.020	18.356	6.014.665	384.128	2.701	441.445
Ukupni rashodi (u 000 HRK)	575.847	15.877	4.893.980	375.352	2.672	429.222
EBITDA (u 000 HRK)	24.269	2.658	2.461.294	73.748	202	100.911
Porez na dobit (u 000 HRK)	4.084	541	227.202	-1	19	0
Neto dobit (u 000 HRK)	15.089	1.939	893.484	8.777	10	12.223
Novostvorena vrijednost (u 000 HRK)	96.921	5.727	2.100.463	63.931	937	82.459

HT GRUPA I HRVATSKO GOSPODARSTVO

UKUPNI UČINCI

Kako bi se ocijenio ukupni ekonomski učinak HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo, primijenjena je analiza zasnovana na input-output modelu. Detaljniji opis input-output modela prikazan je u Dodatku Atlasa, dok se u nastavku opisuju samo ključni elementi modela. Input-output model omogućuje da se ocijeni ukupni ekonomski doprinos neke kompanije ili sektora na gospodarstvo. Pri tome se ukupni doprinos na gospodarstvo dijeli na tri učinka (doprinosi): izravni, neizravni i inducirani učinak.

Izravni učinak (doprinos) HT Grupe proizlazi iz izravnih troškova koje ostvaruje Grupa, što uključuje plaće, poreze i dobit. Izravni učinak sadržan je u izravnim isporukama dobara i usluga finalnim potrošačima i poduzetnicima, a agregatni iskaz tog doprinosa u kontekstu nacionalnih računa prikazuje se pokazateljem **bruto dodane vrijednosti**, pri čemu je ukupna bruto dodana vrijednost HT Grupe jednaka zbroju bruto dodane vrijednosti svih kompanija koje čine Grupe.

Neizravni učinak (doprinos) HT Grupe ukupnom nacionalnom gospodarstvu odnosi se na bruto dodanu vrijednost koju ostvaruju svi poduzetnici koji su uključeni u cjelokupni proizvodni lanac HT Grupe, odnosno koji isporučuju dobra i usluge HT Grupi. Neizravni učinak rasprostire se dvama kanalima: **kanalom intermedijarne potrošnje** i **kanalom dobavljača investicijskih dobara** koja nabavlja HT Grupa. Prvi krug širenja neizravnih učinaka obuhvaća izravne dobavljače intermedijarnih i dobavljače investicijskih dobara od kojih HT Grupa izravno dobavlja dobra i usluge. Intermedijarna dobra obuhvaćaju proizvode poput uredskog materijala, energije i usluga promidžbe. Investicijska dobra obuhvaćaju primjerice strojeve, softvere i nekretnine. Dobavljači intermedijarnih proizvoda HT Grupe kroz suradnju s Grupom ostvaruju prihode i bruto dodanu vrijednost. Da bi dobavljači HT Grupe mogli proizvesti i isporučiti intermedijarna dobra i usluge jedinicama u sastavu HT Grupe, oni također nabavljaju intermedijarna dobra i usluge na tržištu čime potiču proizvodnju ostalih poduzetnika u hrvatskom gospodarstvu. U sljedećim krugovima širenja multiplikativnih učinaka neizravni se učinci

šire na cijelo gospodarstvo, odnosno sve jedinice koje su izravno ili neizravno uključene u proizvodni lanac HT Grupe. Ovisno o strukturi gospodarstva koja je detaljno prikazana input-output tablicama, neizravni učinci multiplikativno se šire u niz koraka i rasprostiru cijelim gospodarstvom.

Osim kanalima intermedijarne potrošnje, neizravni učinci poslovanja HT Grupe šire se i preko kanala dobavljača investicijskih dobara, pri čemu nabavke HT Grupe primarno doprinose aktivnostima proizvođača telekomunikacijske opreme i softvera, ali i ostalih poduzetnika koji su uključeni u proizvodni lanac proizvođača investicijskih dobara.

Inducirani učinak (doprinos) HT Grupe proizlazi iz potrošnje zaposlenika HT Grupe, njezinih poslovnih partnera i njihovih dobavljača čija radna mjesta izravno ili neizravno osigurava HT Grupa. Stoga taj učinak zovemo još i **učinkom inducirane osobne potrošnje**. Bruto dodana vrijednost koja je izravno i neizravno vezana uz aktivnosti HT Grupe raspodjeljuje se na naknade zaposlenicima, poreze i **poslovni višak**. Dohodak ostvaren od naknada zaposlenicima, kućanstava troše na finalna dobra i usluge, pa porastom aktivnosti HT Grupe raste i ukupna osobna potrošnja koja inducira i porast proizvodnje poduzetnika koji proizvode dobra i usluge namijenjene osobnoj potrošnji, ali i svih jedinica uključenih u proizvodni lanac proizvođača dobara i usluga namijenjenih toj osobnoj potrošnji.

Rasprostiranje izravnih, neizravnih i induciranih učinaka proizvodnje telekomunikacijskih usluga grafički je prikazano Shemom 1.

Bruto dodana vrijednost definira se kao razlika između prihoda ostvarenih isporukom dobara i usluga i intermedijarne potrošnje, odnosno vrijednosti dobara i usluga koje je HT Grupa utrošila u proizvodnom procesu. Bruto dodana vrijednost raspodjeljuje se na pojedine sastavnice: bruto naknade zaposlenicima, ostale poreze na proizvodnju, te bruto poslovni višak koji sadrži amortizaciju i neto dobit.

Intermedijarna potrošnja jest potrošnja dobara koja se upotrebljavaju u izradi nekoga drugog dobra u cijelom lancu njegove proizvodnje, od primarnih sirovina do gotovog proizvoda. Ona je jednaka utrošku sirovina, materijala i usluga koje jedinice HT Grupe koriste u svojim proizvodnim procesima. **Intermedijarni proizvod** jest proizvod koji se upotrebljava u svrhu proizvodnje drugog proizvoda ili usluge.

Bruto poslovni višak predstavlja dio dohotka kompanija koji je zaraden uporabom proizvodnog faktora kapitala.

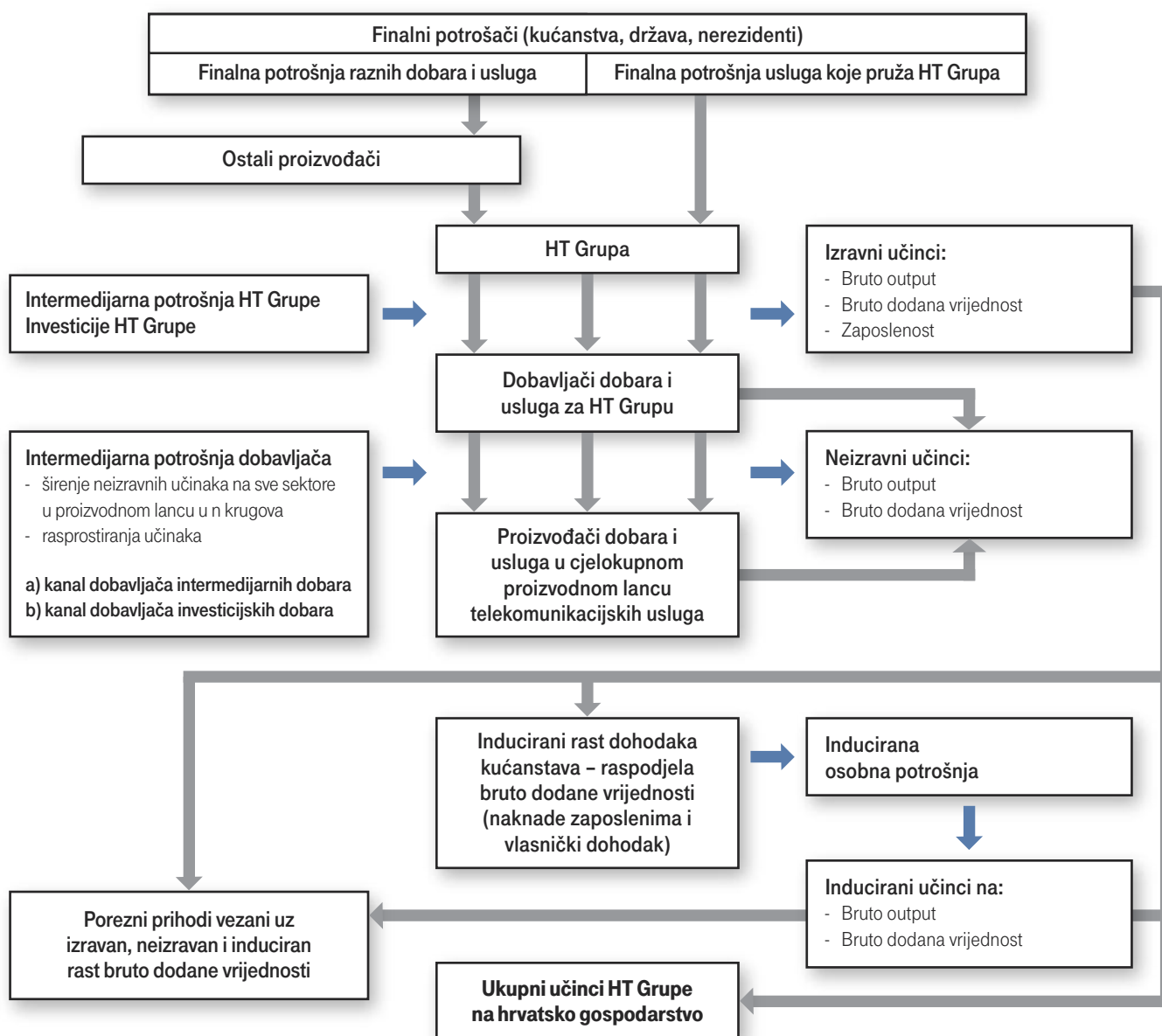
- Procjena ukupnog učinka HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo u 2015. godini prikazana je u Tablici 1. Tablica kvantificira izravne, neizravne i inducirane učinke HT Grupe dobivene primjenom input-output analize te na jasan način ocrta rasprostiranje neizravnih i induciranih učinaka Grupe na ukupno hrvatsko gospodarstvo. HT Grupa tako je generirala što izravno, što neizravno i inducirano ukupno 8,95 milijardi ili 3,2 posto ostvarene bruto dodane vrijednosti u ekonomiji. Kada se na iznos bruto dodane vrijednosti nadoda i iznos uplaćenog poreza na dodanu vrijednost, dobiva se **ukupni učinak**

HT Grupe na bruto domaći proizvod koji je procijenjen na 10,5 milijardi kuna, što predstavlja 3,14 posto bruto domaćeg proizvoda ostvarenog u Hrvatskoj u 2015.

Da bismo dobili bolji uvid u veličinu ukupnog doprinosa HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo, valja istaknuti da je hrvatsko gospodarstvo u posljednjih 15 godina u prosjeku ostvarivalo realnu stopu rasta bruto domaćeg proizvoda od svega 1,5 posto godišnje.

Svojom je aktivnošću HT Grupa izravno i neizravno generirala ukupno 27.230 radnih mjesta u 2015.,

SHEMA 1. Izravni, neizravni i inducirani učinci poslovanja HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo

što predstavlja 2,01 posto ukupne zaposlenosti u Hrvatskoj. To ujedno znači da na svako radno mjesto u HT Grupi Grupa generira svojim neizravnim i induciranim doprinosima još 4,43 radna mjesta u ostatku ekonomije. Zaposlenicima čija su radna mjesta generirana aktivnošću HT Grupe tijekom 2015. godine isplaćeno je ukupno 3,56 milijardi kuna naknada.

Neizravni učinak na dobavljače u proizvodnom lancu HT Grupe relativno je veći u odnosu na izravni doprinos HT Grupe, te se ovim kanalom ostvaruje više od 4 milijarde kuna bruto dodane vrijednosti i neizravno se generira više od 17 tisuća radnih mjesta. Multiplikativni učinci HT Grupe posebice su razvidni u slučaju kreiranja neizravnih

radnih mjesta jer je prosječna nacionalna produktivnost daleko ispod produktivnosti HT Grupe, te je za istu vrijednost outputa u cijelom kanalu dobavljača potrebno angažirati više osoba nego što ih angažira sama Grupa.

Neizravni i inducirani učinci kanalima dobavljača investicijskih dobara (odnosno investicijskim aktivnostima HT Grupe) nešto su manjeg intenziteta nego u slučaju dobavljača intermedijarnih dobara jer se određen dio opreme dobavlja iz uvoza. Ipak, bruto proizvodnja domaćih proizvođača u cjelokupnom lancu nabave investicijskih dobara HT Grupe iznosi oko 2 milijarde kuna čime se ostvaruje oko 950 milijuna kuna bruto dodane vrijednosti i zapošljava preko 4.658 zaposlenika. →

TABLICA 1. Ukupni učinak HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo u 2015. godini, u mil. HRK

	Bruto output	Bruto dodana vrijednost	Broj zaposlenih	Naknade zaposlenicima
Izravni učinci	5.782	3.930	5.013	1.154
Neizravni učinci kanalom intermedijarne potrošnje				
Utjecaj bez inducirane osobne potrošnje	3.765	2.348	8.792	1.137
Učinak inducirane osobne potrošnje	2.668	1.727	8.767	735
Ukupni neizravni učinak kanalima intermedijarne potrošnje	6.433	4.075	17.559	1.872
Neizravni učinci kanalima dobavljača investicijskih dobara				
Utjecaj bez inducirane osobne potrošnje	1.451	644	3.230	408
Učinak inducirane osobne potrošnje	578	303	1.428	131
Ukupno neizravni učinak kanalima dobavljača investicijskih dobara	2.030	946	4.658	539
Ukupno izravni, neizravni i inducirani učinci HT Grupe	14.245	8.951	27.230	3.564
STRUKTURA				
Izravni učinci	40,6 %	43,9 %	18,4 %	32,4 %
Neizravni učinci kanalom intermedijarne potrošnje				
Utjecaj bez inducirane osobne potrošnje	26,4 %	26,2 %	32,3 %	31,9 %
Učinak inducirane osobne potrošnje	18,7 %	19,3 %	32,2 %	20,6 %
Ukupni neizravni učinak kanalima intermedijarne potrošnje	45,2 %	45,5 %	64,5 %	52,5 %
Neizravni učinci kanalima dobavljača investicijskih dobara				
Utjecaj bez inducirane osobne potrošnje	10,2 %	7,2 %	11,9 %	11,4 %
Učinak inducirane osobne potrošnje	4,1 %	3,4 %	5,2 %	3,7 %
Ukupno neizravni učinak kanalima dobavljača investicijskih dobara	14,2 %	10,6 %	17,1 %	15,1 %

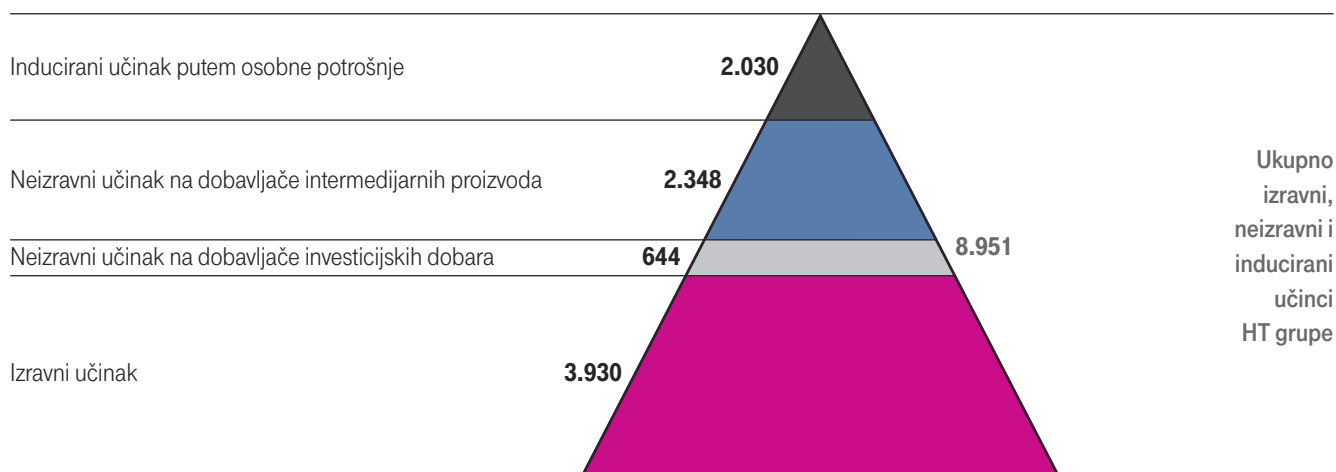
→ Slike 1. i 2. grafički prikazuju doprinos HT Grupe u stvaranju bruto dodane vrijednosti i radnih mjesta, pri čemu su izdvojeni izravni učinci, dva neizravna učinka (kanalima intermedijarne potrošnje i kanalima dobavljača investicijskih dobara) te inducirani učinak osobne potrošnje financirane izravnim i neizravnim rastom dohodaka.

Procjene dobivene na temelju input-output tablica omogućuju nam i da odredimo ukupnu bruto dodanu vrijednost koju izravno stvara HT Grupa. No ta metoda omogućuje nam da odredimo koliko bruto dodane

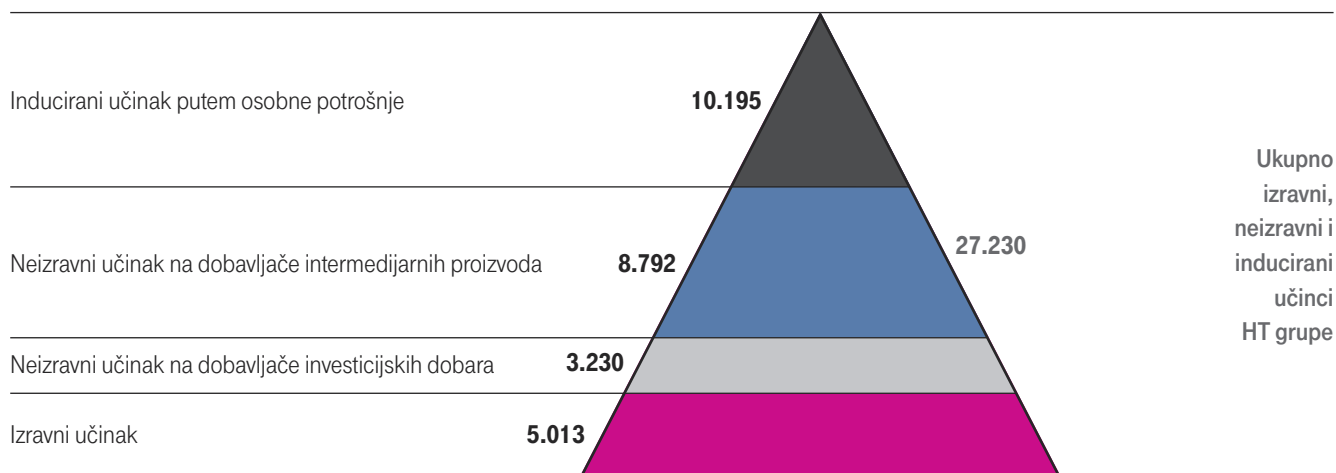
vrijednosti stvaraju drugi poslovni sektori zahvaljujući aktivnostima HT Grupe. Naime, prema podacima o poslovanju HT Grupe sintetiziranim u input-output tablicama za hrvatsko gospodarstvo, znamo da se članice HT Grupe u svojim proizvodnim procesima najviše koriste uslugama povezivanja koje pružaju ostala telekomunikacijska poduzeća, energijom, uslugama održavanja i troškovima promidžbe. Stoga se kanalima potražnje za intermedijarnim proizvodima i uslugama najznačajniji neizravni učinci odražavaju na poduzeća koja pružaju poslovne usluge.

Slika 1. Ukupni doprinos HT Grupe u stvaranju bruto dodane vrijednosti u 2015. godini

(U mil. HRK)

Slika 2. Ukupni doprinos HT Grupe u generiranju radnih mjesta u 2015. godini

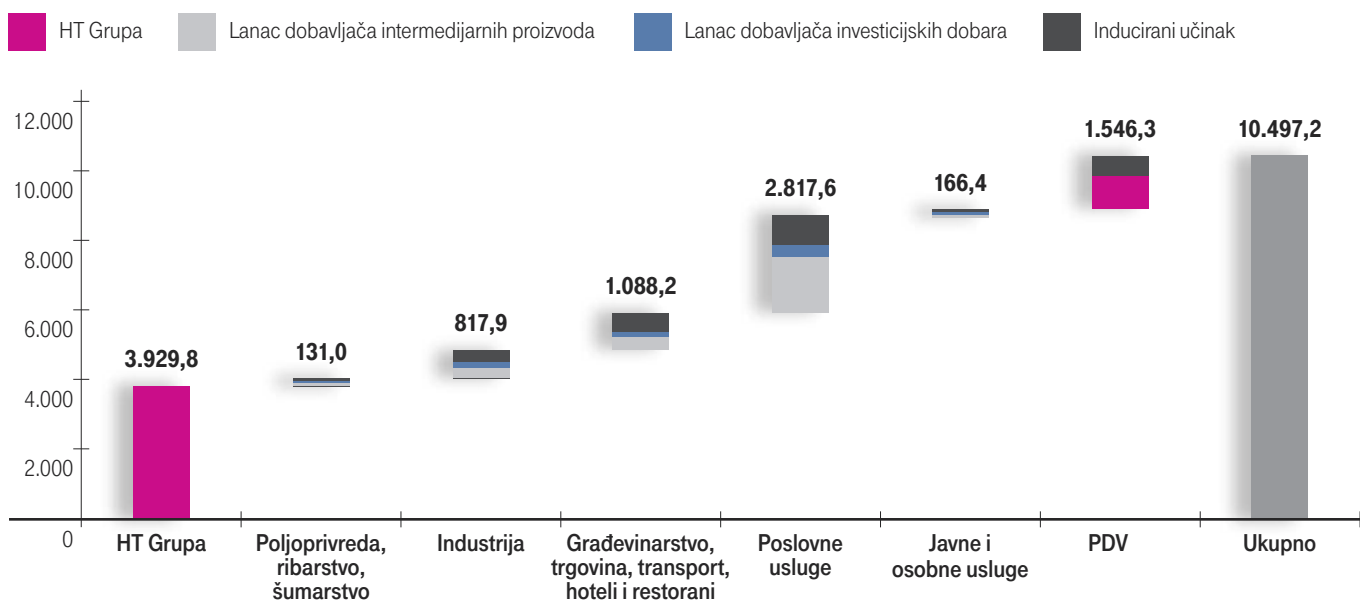

TABLICA 2. Dohodak induciran aktivnošću HT Grupe, po poslovnim sektorima u 2015. godini, u mil. HRK

	HT Grupa	Lanac dobavljača intermedijarnih dobara	Lanac dobavljača investicijskih dobara	Inducirani učinak	Ukupno	Struktura induciranog dohotka (u %)
HT Grupa	3.929,8	-	-	-	3.929,8	37,4
Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo	-	7,8	1,9	121,3	131,0	1,2
Industrija	-	291,7	169,1	357,1	817,9	7,8
Građevinarstvo, trgovina, transport, hoteli i restorani	-	399,5	151,9	536,8	1.088,2	10,4
Poslovne usluge	-	1.598,8	314,6	904,3	2.817,6	26,8
Javne i osobne usluge	-	50,0	6,2	110,2	166,4	1,6
PDV	944,0	-	-	602,3	1.546,3	14,7
Ukupno	4.873,8	2.347,8	643,7	2.631,9	10.497,2	100,0

S druge strane, kroz investicijsku aktivnost najznačajniji neizravni učinak HT Grupa ostvaruje na proizvođače telekomunikacijske opreme i isporučitelje softvera. Ukupni doprinos HT Grupe po poslovnim sektorima raščlanjen po djelatnostima prikazan je Tablicom 2., odnosno Slikom 3. Valja napomenuti da osim bruto dodane vrijednosti ukupan doprinos bruto

domaćem proizvodu HT Grupe uključuje i neto poreze na proizvode (porez na dodanu vrijednost) koji se po metodologiji nacionalnih računa ne razvrstavaju na poslovne sektore, nego se u Tablici 2. prikazuju zasebno jer porezi predstavljaju novostvoreni dohodak koji pripada sektoru opće države, a ne pojedinim poslovnim sektorima. →

SLIKA 3. Dohodak induciran aktivnošću HT Grupe po poslovnim sektorima u 2015., u mil. HRK

TABLICA 3. Ukupni porezi i doprinosi inducirani aktivnošću HT Grupe, u mil. HRK

	HT Grupa	Lanac dobavljača intermedijarnih dobara	Lanac dobavljača investicijskih dobara	Inducirani učinak	Ukupno
Porezi i doprinosi na bruto plaće	384,1	366,4	131,5	279,1	1.161,1
Porez na dobit	226,9	95,6	26,2	82,7	431,4
Ostali porezi na proizvodnju	17,2	13,4	3,7	11,5	45,8
PDV	944,0			602,3	1.546,3
Ukupno	1.572,2	475,4	161,4	975,6	3.184,6
STRUKTURA					
Porezi i doprinosi na bruto plaće	24,4 %	77,1 %	81,5 %	28,6 %	36,5 %
Porez na dobit	14,4 %	20,1 %	16,2 %	8,5 %	13,5 %
Ostali porezi na proizvodnju	1,1 %	2,8 %	2,3 %	1,2 %	1,4 %
PDV	60,0 %	0,0 %	0,0 %	61,7 %	48,6 %

→ Ukupni bruto domaći proizvod koji je izravno i neizravno inducirano aktivnostima HT Grupe u 2015. godini iznosio je oko 10,5 milijardi kuna. Najznačajniji dio bruto domaćeg proizvoda vezan je uz izravnu bruto dodanu vrijednost koju stvaraju članice HT grupe (37,4 posto). Međutim, izrazito je značajan i **doprinos HT Grupe u bruto dodanoj vrijednosti koji ostvaruju poduzeća svrstana u djelatnosti poslovnih usluga** (26,8 posto ukupno inducirano bruto domaćeg proizvoda). Snažni pozitivni učinci poslovanja HT Grupe odražavaju se i na poslovanje skupine djelatnosti **građevinarstvo, trgovina, transport, hoteli i restorani te dio industrijskih poduzeća**. Učinci na poljoprivredu i javne i osobne usluge nisu visoki, a primarno su vezani uz porast inducirane osobne potrošnje, dok njihov udio nije značajan u intermedijarnim troškovima i investicijama HT Grupe.

Ako se bruto dodanoj vrijednosti koja je izravno stvorena u članicama HT Grupe pribroji i porez na dodanu vrijednost, tada je ukupni bruto domaći proizvod koji je izravno vezan uz poslovanje Grupe u 2015. godini iznosio 4,9 milijardi kuna. Neizravni učinak na dobavljače intermedijarnih proizvoda iznosio je oko 2,3 milijarde kuna, dok je neizravni

učinak na dobavljače investicijskih dobara iznosio oko 640 milijuna kuna. U apsolutnom iskazu vrijednost intermedijarne potrošnje viša je od vrijednosti investicija, što uz viši udio domaćih proizvođača uključenih u lanac dodane vrijednosti telekomunikacijskih usluga rezultira snažnijim poticanjem domaće aktivnosti u usporedbi s dobavljačima investicijskih dobara jer pojedine komponente investicija ne mogu biti adekvatno supstituirane proizvodima domaćeg porijekla.

Inducirana osobna potrošnja koja obuhvaća dodatnu potrošnju kućanstava financiranu iz rasta dohodaka zaposlenika ostvarenih u HT Grupi, ali i cjelokupnom lancu dobavljača intermedijarnih i investicijskih dobara i usluga doprinijela je dodatnom porastu bruto domaćeg proizvoda u iznosu od oko 2,6 milijardi kuna u 2015. godini. Osim neizravnog doprinosa ukupnoj gospodarskoj aktivnosti i standardu kućanstava, aktivnosti HT Grupe značajno doprinose i održivosti javnih financija u Hrvatskoj, te je **ukupni porez na dodanu vrijednost vezan izravno i neizravno uz aktivnosti Grupe iznosio više od 1,5 milijardi kuna, što predstavlja 3,6 posto prihoda Državnog proračuna od ovog poreza tijekom 2015.**

Državni proračun jest akt kojim se procjenjuju prihodi i primici te utvrđuju rashodi i izdaci države za jednu godinu, u skladu sa Zakonom o proračunu, a donosi ga Hrvatski sabor.

Osim porezu na dodanu vrijednost HT Grupa izravno doprinosi i ostalim poreznim prihodima sektora **opće države**. Sastavni su dio bruto naknada zaposlenicima doprinosi koji se obračunavaju iz plaće i na plaću te porez na dohodak. Od ostvarene dobiti HT Grupa uplaćuje porez na dodanu vrijednost, a sastavni su dio bruto dodane vrijednosti i ostali porezi na proizvodnju koji ne ovise o ostvarenom rezultatu poslovanja. Osim izravno uplaćenih poreza i doprinosa HT Grupe, neizravni učinak očituje se i u induciranoj bruto dodanoj vrijednosti ostalih domaćih proizvođača od koje dio predstavlja prihod državnog proračuna, odnosno jedinica lokalne samouprave. Udjeli poreznih prihoda u pojedinim sastavnicama temelje se također na primjeni input-output metode te podataka iz ostvarenja prihoda i rashoda opće države i poslovanja poduzetnika u 2015. godini.

Ukupno je u 2015. godini HT Grupa svojim aktivnostima doprinijela poreznim prihodima u iznosu od oko 3,2 milijarde kuna, što predstavlja 3,8 posto ukupnih poreznih prihoda konsolidirane opće države. Gotovo polovica ukupnih poreza i doprinosa izravno je vezana uz uplate jedinica u sastavu Grupe, dok se preostali iznos odnosi na uplate poduzetnika uključenih u lanac dodane vrijednosti HT Grupe, odnosno PDV prikupljen na osobnu potrošnju

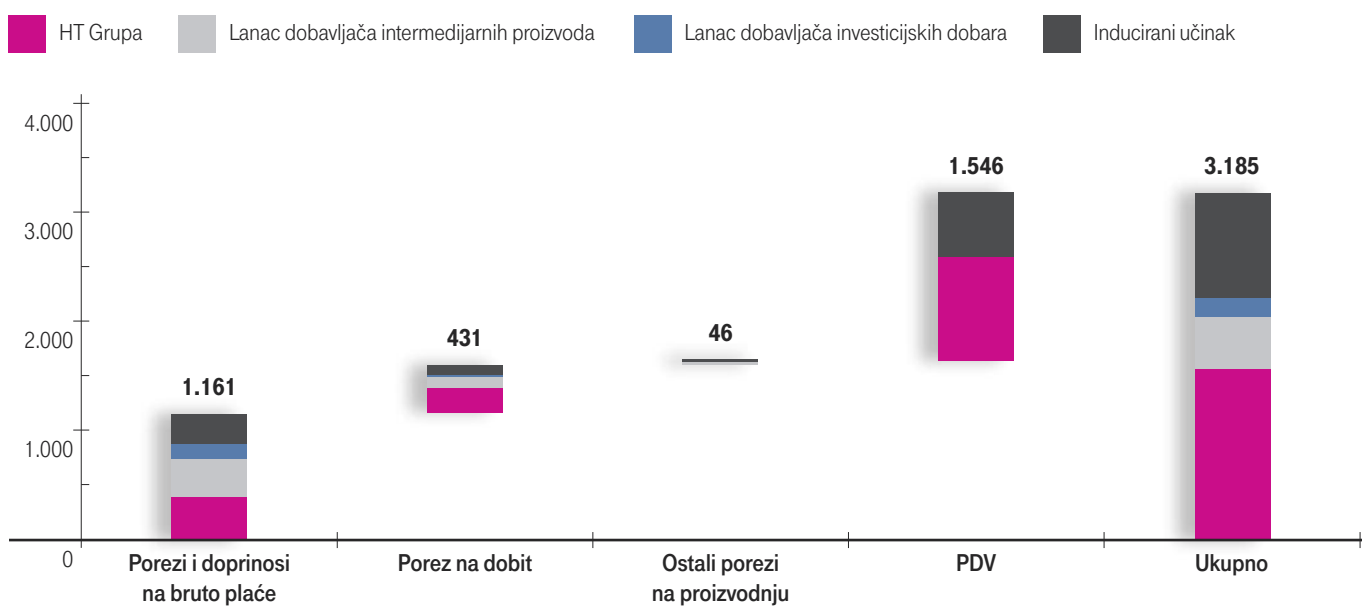
kućanstava koja je financirana dohotkom kućanstava. Kao i u slučaju bruto dodane vrijednosti, u slučaju induciranih poreznih prihoda snažniji je učinak kanalima dobavljača intermedijarnih dobara i usluga kojim se ostvaruje oko 480 milijuna kuna poreznih prihoda, dok kanal dobavljača investicijskih dobara doprinosi proračunu s oko 160 milijuna kuna. Porezi na induciranu osobnu potrošnju zaposlenika koji su izravno zaposleni u HT Grupi ili u lancu dobavljača intermedijarnih i investicijskih dobara čine gotovo 1 milijardu kuna. Budući da u sustavu poreza na dodanu vrijednost krajnje troškove snosi finalni potrošač koji nije uključen u sustav poreza na dodanu vrijednost i nema mogućnost odbitka pretporeza, u Tablici 3. porez na dodanu vrijednost pridružuje se samo izravnim aktivnostima HT Grupe za usluge isporučene privatnim korisnicima i poreze na induciranu osobnu potrošnju.

Prema kategorijama poreznih prihoda gotovo 50 posto ukupnih prihoda opće države koji su inducirani aktivnostima HT Grupe čini porez na dodanu vrijednost, a iza čega slijede porezi i doprinosi iz plaća i na plaće s udjelom višim od jedne trećine. Porez na dobit s više od 400 milijuna kuna vezanih uz aktivnosti HT Grupe također je značajan izvor proračunskih prihoda, dok su ostali porezi na proizvodnju, koji ne ovise o rezultatu poslovanja, manje izdašni. →

Opća država

predstavlja sveukupnost državnih jedinica koje djeluju u nekoj zemlji, odnosno predstavlja javnu vlast i njezine institucije osnovane političkim postupkom koje imaju zakonodavnu, sudsku i izvršnu vlast nad drugim institucionalnim jedinicama unutar nekog teritorija. Opća država predstavlja jedan od glavnih sektora gospodarstva, a sastoji se od središnje države, jedinica regionalne i lokalne samouprave te socijalnih fondova.

SLIKA 4. Ukupni porezi i doprinosi inducirani aktivnošću HT Grupe, u mil. HRK

TABLICA 4. Ukupni porezi i doprinosi inducirani aktivnošću HT Grupe, u mil. HRK

	HT Grupa	Lanac dobavljača intermedijarnih dobara	Lanac dobavljača investicijskih dobara	Inducirani učinak	Ukupno
Dohodak kućanstava	769,5	770,2	276,5	586,7	2.402,9
Bruto poslovni višak	2.532,1	1.102,1	205,8	1.069,6	4.909,7
Porezi i doprinosi	1.572,2	475,4	161,4	975,6	3.184,6
Ukupno	4.873,8	2.347,8	643,7	2.631,9	10.497,2
STRUKTURA					
Dohodak kućanstava	15,8 %	32,8 %	42,9 %	22,3 %	22,9 %
Bruto poslovni višak	52,0 %	46,9 %	32,0 %	40,6 %	46,8 %
Porezi i doprinosi	32,3 %	20,2 %	25,1 %	37,1 %	30,3 %

→ Ukupni bruto domaći proizvod generiran aktivnostima HT Grupe raspodjeljuje se na sektore nacionalnog gospodarstva. Tablica 4. i Slika 5. prikazuju primarnu raspodjelu tog dohotka po sektorima. Od ukupno 10,5 milijardi kuna dohotka nacionalnog gospodarstva koji je generiran aktivnostima HT Grupe najveći udio (46,8 posto, odnosno 4,9 milijardi kuna) odnosi se na poslovni višak koji ostaje na raspolaganju hrvatskim poduzetnicima za investicije i proširenje proizvodnih kapaciteta.¹ Bruto poslovni višak obuhvaća potrošnju **fiksnog kapitala** i dobit nakon oporezivanja. Kako je djelatnost pružanja telekomunikacijskih usluga kapitalno intenzivna djelatnost, udio poslovnog viška u ukupno ostvarenom dohotku Grupe također je relativno visok, te u HT Grupi iznosi više od 2,5 milijardi kuna.

Neto dohodak kućanstava koji proizlazi iz neto plaća zaposlenika u HT Grupi, odnosno neto plaća koji isplaćuju svi poduzetnici čija je gospodarska aktivnost inducirana aktivnostima HT Grupe, u 2015. godini iznosio je oko 2,4 milijarde kuna. Izravni dohodak

zaposlenika HT Grupe i dohodaka zaposlenika u poduzećima koji se nalaze u lancu dodane vrijednosti dobavljača intermedijarnih dobara i usluga po intenzitetu je približno jednak i iznosio je oko 770 milijuna kuna. Zaposlenici u poduzećima koji proizvode dobra i usluge za induciranu osobnu potrošnju ostvaruju nešto manje od 600 milijuna kuna neto plaća, dok zaposlenici u lancu dodane vrijednosti dobavljača investicijskih dobara i usluga ostvaruju dohodak od oko 280 milijuna kuna.

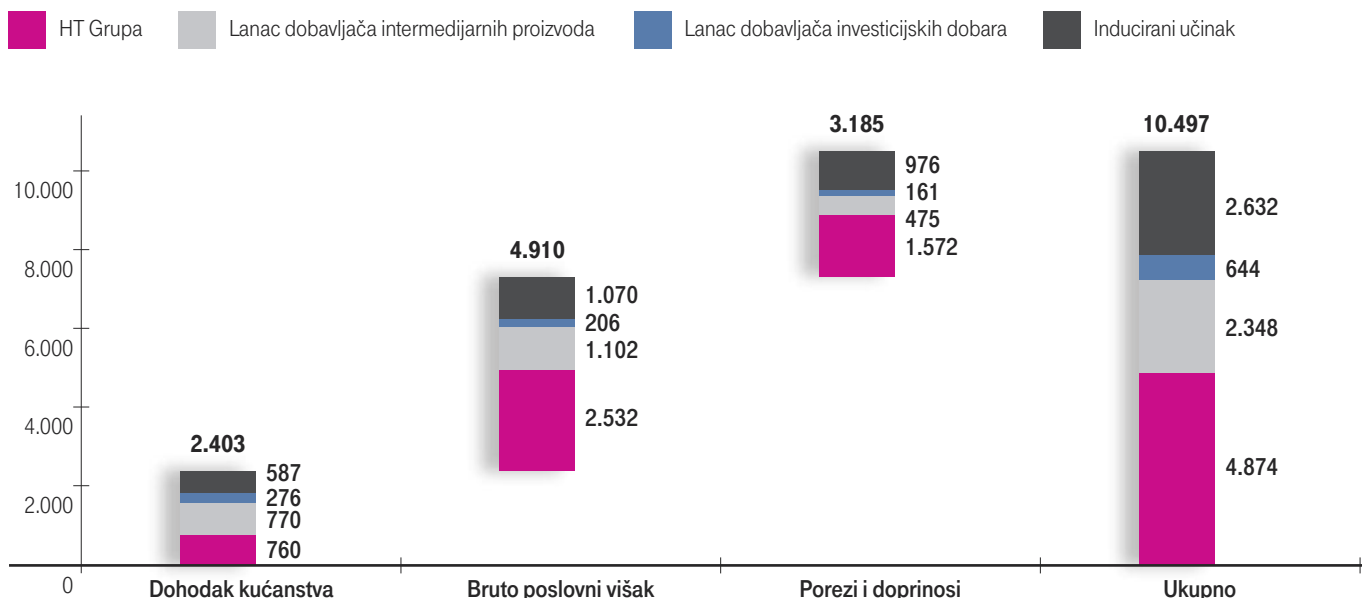
Ukupni porezi i doprinosi imali su udio od 30,3 posto ukupnog dohotka generiranog aktivnostima HT Grupe. Najveći udio poreza i doprinosa ostvaruje se u dohotku ostvarenom induciranom osobnom potrošnjom, što je posljedica specifičnosti hrvatskoga poreznog sustava koji se primarno temelji na oporezivanju finalne potrošnje. Porezi i doprinosi imaju najmanji udio u dohotku koji ostvaruje lanac dobavljača intermedijarnih dobara i usluga, gdje se najznačajniji dio poreza odnosi na poreze i doprinose na dohodak zaposlenika.

Fiksni kapital definira se kao zaliha dugotrajne materijalne imovine koja je u posjedu kompanije dulje od godinu dana. Ona se smatra fiksnom zato što se ne konzumira i ne uništava tijekom procesa proizvodnje dobara i usluga, nego se može opetovano koristiti u tom procesu.

¹ Prema službenim podacima koji su dostupni iz sustava nacionalnih računa Republike Hrvatske valja napomenuti da stavka poslovnog viška zajedno prikazuje poslovni višak poduzetnika i mješoviti dohodak neinkorporiranih poduzeća. U sektor neinkorporiranih poduzeća u hrvatskom slučaju svrstani su vlasnici obrta i individualni proizvođači poljoprivrednih proizvoda, kod kojih nije moguće jednoznačno odrediti udio dohotka koji se odnosi na input rada samih vlasnika, odnosno prihod od vlasništva sredstava za proizvodnju (poput strojeva, opreme i zemljišta), što dijelom objašnjava visok udio ove kategorije u induciranom dohotku.

Vezano uz strukturu raspodjele dohotka koji je izravno ili neizravno generiran aktivnostima HT Grupe zaključno se može ustvrditi da u koristima od rasta dohotka participiraju sve skupine: zaposlenici (odnosno kućanstva), sektor države i poduzetnici, što upućuju na potrebu produbljenja partnerske suradnje svih dionika na daljnjem rastu konkurentnosti sektora telekomunikacije koji ima značajne multiplikativne učinke na hrvatsku ekonomiju.

SLIKA 5. Raspodjela dohotka po sektorima nacionalnog gospodarstva u 2015. godini, u mil. HRK

IZRAVNI UČINCI

Nakon što su opisani ukupni učinci poslovnih aktivnosti HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo, u ovom se poglavlju Atlasa fokusiramo na izravne učinke HT Grupe. Izravni učinci proizlaze iz izravnih troškova koje ostvaruje Grupa, što uključuje plaće, poreze i dobit. Izravni učinak sadržan je u izravnim isporukama dobara i usluga finalnim potrošačima i poduzetnicima, a agregatni iskaz tog doprinosa u kontekstu **nacionalnih računa** prikazuje se pokazateljem bruto dodane vrijednosti, pri čemu je ukupna bruto dodana vrijednost HT Grupe jednaka zbroju bruto dodane vrijednosti svih kompanija koje čine Grupu. Slika 6. prikazuje osnovne pokazatelje poslovanja HT Grupe te vezu između podataka o poslovanju grupe i pokazatelja prema definicijama nacionalnih računa. Ukupni prihodi HT Grupe u 2015. godini iznosili su oko 6,9 milijardi kuna. HT Grupa tijekom 2015. izravno je zapošljavala 5.013 ljudi, što predstavlja 0,37 posto zaposlenosti u RH u 2015. te je izravno stvorila **3,93 milijarde kuna bruto dodane vrijednosti, što predstavlja 1,4 posto ukupno stvorene bruto dodane vrijednosti u zemlji.**

Sam sektor informacija i komunikacija, kojemu dominantno pripada HT Grupa, u 2015. godini stvorio je više od 13 milijardi kuna dodane vrijednosti i tako izravno doprinio ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti čitave ekonomije s gotovo 5 posto. HT Grupa najveća je kompanija u tom sektoru, zbog čega i velik dio te novostvorene vrijednosti pripada upravo HT Grupi.

U 2015. godini HT Grupa uplatila je gotovo 227 milijuna kuna poreza na dobit, što čini čak 3,6 posto ukupno plaćenog poreza na dobit u RH. To HT Grupi čini ne samo jednim od najizdašnijih obveznika Državnog proračuna nego i poslovno uspješnom Grupom koja kroz ostvarenu dobit kontinuirano doprinosi svojim dioničarima, zaposlenicima, državnom proračunu, ali i cijeloj ekonomiji kroz poreze koje država dalje raspodjeljuje na različite korisnike, od plaća nastavniciima u školama, isplate mirovina, do zdravstvenih usluga. HT Grupa zaslužna je i za čak 1,5 posto ukupno plaćenih doprinosa za socijalno osiguranje i poreza na dohodak, davanja u ime zaposlenih, što je vrlo značajan doprinos državnom proračunu uzme li se u obzir

da HT Grupa zapošljava svega 0,4 posto zaposlenih u RH. Kada se zbroje porezi na dobit i dohodak te doprinosi za socijalno osiguranje, HT Grupa u 2015. godini u državni proračun uplatila je ukupno čak 611 milijuna kuna. U razdoblju od 2007. do 2015. godine HT Grupa u državni proračun uplatila je gotovo 7,7 milijardi kuna u ime poreza na dobit i dohotka te doprinosa za socijalno osiguranje. Pridodamo li porezima na dobit i dohodak te doprinosima za socijalno osiguranje i porez na dodanu vrijednost (porez na potrošnju usluga koje pruža HT Grupa), dolazimo do brojke od čak 1,6 milijardi kuna koje je u 2015. godini samo HT Grupa uplatila u državni proračun.

To znači da je **HT Grupa tijekom 2015. u državni proračun izravno uplatila gotovo 2 posto ukupnih poreznih prihoda konsolidirane opće države.** S tim se sredstvima u 2015. godini, primjerice, moglo financirati pola mjesečnih uplata za mirovine. S obzirom na to da sektor informacija i komunikacija u RH nije dominantno izvozni sektor, HT Grupa koja se nalazi u tom sektoru po prirodi ne pripada izvozno orijentiranom dijelu gospodarstva. Ukupni izvoz tog sektora u 2015. godini iznosio je tek nešto više od 460 milijuna kuna. HT Grupa zaslužna je za više od polovice tog iznosa, točnije 57,6 posto ili gotovo 265,5 milijuna, što je stavila na vrh najvećih izvoznika u sektoru u kojem dominantno posluje (Slika 6.).

HT Grupa u 2015. godini zapošljavala je ukupno 5.013 zaposlenika, od kojih je gotovo 5.000 zaposleno u sektoru informacija i komunikacija, što čini 13,7 posto ukupno zaposlenih u tom sektoru i to uglavnom u djelatnosti telekomunikacija u kojoj je svaki drugi zaposleni zaposlenik upravo HT grupe (Slika 7.).

HT Grupa posebno se ističe po neto plaćama koje isplaćuje svojim zaposlenicima jer su one visoko iznad nacionalnog prosjeka. Tako je u 2015. godini HT Grupa isplatila prosječnu neto plaću u iznosu od 8.615,78 kuna, što je za 54 posto ili za 3.021,78 kuna iznad nacionalnog prosjeka (Slika 8.). **Tijekom 2015. godine zaposlenici HT Grupe u prosjeku su ostvarili dohotke veće za 36.261,40 kuna u odnosu na prosječnog zaposlenika u Hrvatskoj.** Ako uspoređujemo prosječnu neto plaću

Nacionalni računi

predstavljaju zaokruženi i konzistentni sustav računovodstvenih tehnika pomoću kojih se mjeri ekonomska aktivnost zemlje.

Bruto proizvodnja

(output) obuhvaća vrijednost prihoda od prodaje dobara i usluga iz koje je isključena vrijednost troškove nabave trgovačke robe.

Naknade zaposlenima

obuhvaćaju bruto isplaćene plaće, ali i određene kategorije koje se u sustavu nacionalnih računa tretiraju kao naknade, a ne intermedijarni troškovi (honorari, nagrade učenicima i studentima i slično).

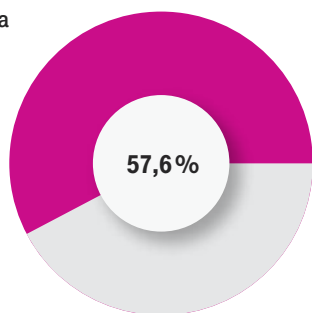
TABLICA 5. Bruto output, BDV i zaposlenost HT Grupe u 2015., u mil. HRK

	Bruto output	Intermedijarna potrošnja	BDV	Naknade zaposlenima	Bruto poslovni višak	Broj zaposlenih	Izravan udio u BDV RH	Izravan udio u zaposlenosti RH
2015.	5.782	1.852	3.930	1.154	2.776	5.013	1,40	0,37

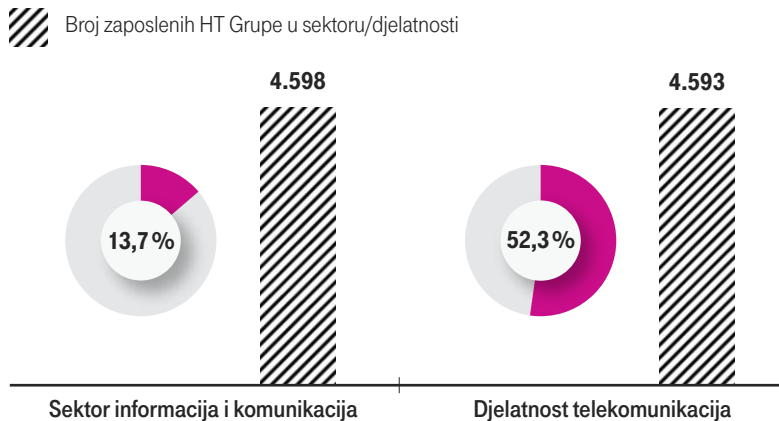
SLIKA 6. Izvoz HT Grupe

Udio u izvozu sektora informacija i komunikacija

HT Grupa

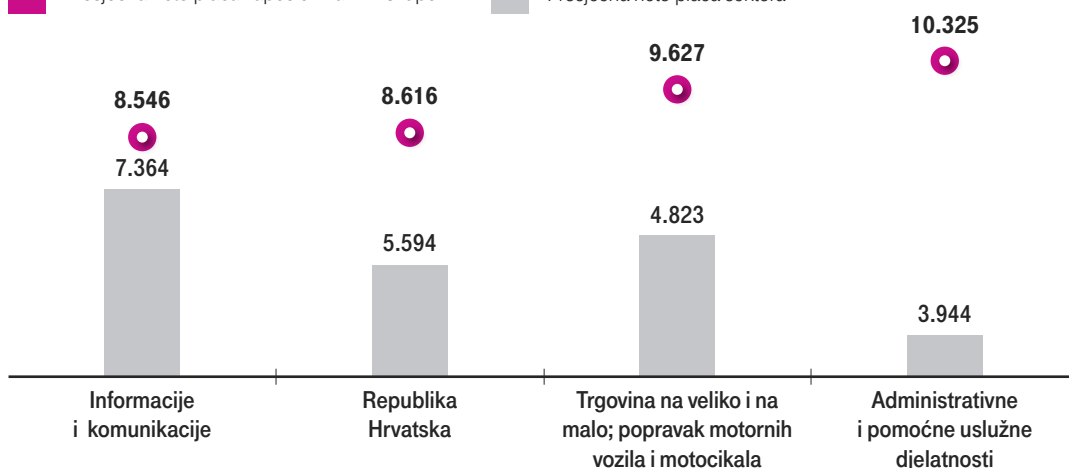
Ostala poduzeća u sektoru informacija i komunikacija

SLIKA 7. Broj zaposlenih HT Grupe

HT Grupe s plaćom koju ostvaruju zaposlenici u sektoru informacija i komunikacija, zaposlenici HT Grupe koji su u 2015. godini primili prosječnu neto plaću u iznosu od 8.546 kuna (16,1 posto ili 1.182 kuna iznad prosjeka sektora), u čitavoj su 2015. godini u prosjeku imali dohotke veće za 14.184,05 kuna od preostalih zaposlenika u tom sektoru. Ova usporedba upućuje na to da je standard zaposlenika HT Grupe relativno viši i da je sukladno tomu i njihov doprinos nacionalnoj ekonomiji veći, ili kroz povećanu potrošnju ostvarenih dohodaka ili kroz štednju koja povećava investicijski kapacitet društva.

U prethodnom poglavlju Atlasa pokazano je da investicijska aktivnost HT Grupe ima višestruke multiplikativne neizravne učinke na hrvatsku ekonomiju.

Međutim, već je i izravan učinak tih investicija na ekonomiju vrlo značajan. Primjerice, HT d.d. je kao najveći član HT Grupe u 2015. godini investirao gotovo 1,5 milijardi kuna u novu dugotrajnu imovinu. U odnosu na prethodnu godinu to čini porast investicija od čak 37 posto, dok su istodobno ukupne investicije u Republici Hrvatskoj porasle za 16 posto. U 2014. godini investicije HT-a d.d. činile su 40,1 posto ulaganja u čitavom sektoru informacija i komunikacija te 2,3 posto ulaganja na razini države. **U razdoblju od 2007. do 2015. godine HT d.d. kumulativno je investirao više od deset milijardi kuna u novu dugotrajnu imovinu, što je ekvivalent 16,5 posto ukupnih investicija koje su u hrvatskoj ekonomiji ostvarene u 2015. godini.**

SLIKA 8. Prosječna neto plaća zaposlenika HT Grupe*

*Prosječne plaće zaposlenika HT Grupe po sektorima odnose se na kompanije HT Grupe koje su registrirane u tim sektorima, dok se prosječna plaća zaposlenika HT Grupe odnosi na prosječnu plaću cijele HT Grupe

UTJECAJ INVESTICIJSKE AKTIVNOSTI HT GRUPE NA GOSPODARSTVO

HT Grupa, kada su investicije u pitanju, jedna je od najaktivnijih kompanija u Republici Hrvatskoj. Samo u razdoblju od 2010. do 2015. Grupa je ukupno investirala oko 7,2 milijarde kuna, odnosno prosječno godišnje oko 1,2 milijarde kuna. Investicijska aktivnost HT Grupe ima i izražen pozitivan trend koji potvrđuje činjenica da su najveći iznosi investicija zabilježeni u 2013. i 2015. godini, kada su ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu iznosila više od 1,4 milijarde kuna (Tablica 6.).

Jedna je od temeljnih karakteristika telekomunikacijskih investicija njihov snažan potencijal za poticanje ekonomskog rasta i stvaranje novih radnih mjesta. Pritom učinak koji telekomunikacijske investicije imaju na ekonomiju nije isključivo kratkoročan jer je telekomunikacijska infrastruktura jedan od temelja za dugoročni rast i razvoj svake zemlje. Naime, u modernim ekonomijama koje počivaju na intenzivnoj razmjeni informacija telekomunikacijska infrastruktura olakšava kolanje informacija što ima pozitivne utjecaje na proizvodnost, inovacije i ekonomski rast. Međutim, učinci telekomunikacijskih investicija, posebice onih koje su usmjerene na razvoj širokopojsnih mreža, nisu ograničeni isključivo na gospodarstvo, nego one djeluju i na znatno šire društvene procese. Europska komisija (2010) definira sljedeća **područja pozitivnog učinka ulaganja u širokopojsne mreže:**

- lokalne zajednice
- kriminal, javna sigurnost i javne internetske usluge
- obrazovanje i vještine
- okoliš
- zdravstvo
- kvaliteta života
- ekonomija i zaposlenost.

Širokopojsne mreže omogućavaju i podržavaju aktivnosti koje jačaju lokalne zajednice i povećavaju društvenu koheziju, tolerantnost i poštovanje među stanovnicima zajednice. One potiču i prevenciju kriminala, povećavaju brzinu odgovora policije i drugih službi na hitne situacije i učinkovitost sudskih procesa. Ulaganje u širokopojsne mreže ima za posljedicu i povećanje kvalitete ljudskog kapitala koje se događa zbog veće dostupnosti informacija, novih metoda učenja i olakšane komunikacije među ljudima. Utjecaj ulaganja u širokopojsne mreže na okoliš očituje se u smanjenju upotrebe papira, smanjenju količine otpadaka, ali i smanjenju ispušnih plinova zbog činjenice da zahvaljujući širokopojsnom internetu ljudi mogu raditi od kuće. Širokopojsni internet ima velike potencijale i za poboljšanje sustava zdravstvene skrbi, i to

ponajviše jer olakšava pristup zdravstvenim informacijama i uslugama te povećava brzinu odaziva zdravstvenih službi u hitnim slučajevima. Isto tako kroz povećanje dostupnosti zabavnih i edukativnih sadržaja, olakšano povezivanje ljudi, poboljšanu međusobnu komunikaciju i fleksibilizaciju radnih odnosa širokopojsni internet povećava osjećaj dobrobiti i kvalitetu življenja ljudi. Sagledavši sve navedeno, možemo zaključiti da su društveni učinci ulaganja u telekomunikacijsku infrastrukturu daleko veći i širi od izravnih, neizravnih i induciranih ekonomskih učinaka tih ulaganja na bruto domaći proizvod i zapošljavanje, no za razliku od ekonomskog učinka teško ih je precizno izmjeriti.

S druge strane, za procjenu ekonomskih učinaka investicija u pravilu se koristi ili input-output analizom ili regresijskom analizom (Europska komisija, 2010). Input-output analiza pritom u ukupni učinak investicija ubraja izravne, neizravne i inducirane učinke koji su pobliže opisani u poglavlju 3.1. Polazeći od strukturalnih karakteristika nabavljenih investicijskih dobara HT Grupe, a korištenjem input-output koeficijenata, izračunat je ukupni učinak koji investicijska aktivnost Grupe ima na bruto dodanu vrijednost i zaposlenost u hrvatskoj ekonomiji. Pritom su razdvojeno prikazani neizravni učinci investicija HT Grupe na dobavljače intermedijarnih proizvoda, neizravne učinke na dobavljače investicijskih dobara te učinke ukupne inducirane potrošnje.

Rezultati analize prikazani u Tablici 6. sugeriraju da je samo u 2015. **HT Grupa svojom investicijskom aktivnošću generirala stvaranje 4.658 radnih mjesta i 1,1 milijardu kuna bruto domaćeg proizvoda**, što predstavlja 0,35 posto bruto domaćeg proizvoda ostvarenog u 2015. Rezultati input-output modela sugeriraju i da je **HT Grupa u razdoblju od 2010. do 2015. stvorila ukupno 22.643 radna mjesta i 5,5 milijardi kuna bruto domaćeg proizvoda**. Najveći učinak investicija Grupe na domaći proizvod i zaposlenost ostvaruje se preko neizravnih dobavljača investicijskih dobara HT Grupe, a drugi po veličini učinak ostvaruje se preko izravnih dobavljača investicijskih dobara Grupe. Valja napomenuti i da je investicijska aktivnost HT Grupe u analiziranom razdoblju inducirala 798 milijuna kuna poreza na dodanu vrijednost koji je uplaćen u državni proračun.

Slična istraživanja za gospodarstvo SAD-a (Atkison i dr., 2009) sugeriraju da investicije u telekomunikacijsku infrastrukturu u iznosu od 7,1 milijardu eura mogu rezultirati sa 64 tisuće izravnih te 116 tisuća neizravnih

radnih mjesta. S druge strane, Katz i dr. (2010) procjenjuju da su u Njemačkoj i Švicarskoj neizravni i inducirani učinci nešto niži, ali i dalje vrlo značajni. Multiplikatori zaposlenosti u tim istraživanjima kreću se u rasponu od 1,92 i 3,6, pa se multiplikator za HT Grupu koji iznosi oko 2,5 nalazi u sredini tog intervala i može se okarakterizirati kao vjerodostojan.

Osim input-output analizom utjecaj investicija u telekomunikacijsku mrežu na ekonomski rast i zaposlenost se može procijeniti regresijskom analizom. Kod takvih metoda specifično je što one procjenjuju šire učinke investicija u telekomunikacijsku infrastrukturu na ukupnu ekonomsku aktivnost u odnosu na input-output analizu. Razlog za to je činjenica da regresijska analiza obuhvaća i dodatne učinke koje te investicije ostvaruju na rast i zaposlenost preko njihova utjecaja na povećanja proizvodnosti i kvalitete ljudskog kapitala. Regresijske metode, međutim, u pravilu se ne koriste iznosom investicija u telekomunikacijsku infrastrukturu kako bi se procijenio njihov učinak na ekonomsku aktivnost, nego mjere kako rezultat tih investicija, koji se najčešće mjeri ili promjenom brzine pristupa internetu ili promjenom

penetracije širokopojasnog interneta u zemlji, utječe na ekonomsku aktivnost. Rezultati takvih analiza upućuju na zaključak da ulaganje u telekomunikacijsku infrastrukturu ima veliku društvenu korist.

Czernich i dr. (2009) u svojoj regresijskoj analizi na uzorku od 25 zemalja OECD-a pokazuju da već i samo uvođenje širokopojasnog interneta u zemlju ima za posljedicu trajno povećanje bruto domaćeg proizvoda od 1,9 do 2,5 postotna boda. S druge strane, Quian i suradnici (2009) na uzorku od 120 zemalja pokazuje da povećanje penetracije širokopojasnog interneta od 10 posto povećava rast u ekonomski razvijenim zemljama za 1,2 posto. **Rezultati te analize sugeriraju i da ulaganje u širokopojasne mreže ima veći učinak na ekonomski rast u zemljama u razvoju poput Hrvatske gdje povećanje penetracije širokopojasnog interneta od 10 posto povećava ekonomski rast tih zemalja za 1,4 posto.** To ujedno znači da bi se prema rezultatima ove analize moglo očekivati da bi ulaganja HT Grupe koja rezultiraju povećanjem penetracije širokopojasnog interneta u zemlji za 10 posto rezultirala povećanjem bruto domaćeg proizvoda od 1,4 posto.

TABLICA 6. Učinak investicije HT Grupe u razdoblju od 2010. do 2015. na ukupnu bruto dodanu vrijednost i zaposlenost u Hrvatskoj, u milijunima kuna

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	Ukupno u razdoblju	Prosječno godišnje
Investicije HT Grupe	1.153	877	1.180	1.426	1.073	1.473	7.178	1.196
BRUTO DODANA VRIJEDNOST, U MIL. KUNA								
Izravni dobavljači investicijskih dobara	324	246	314	359	270	370	1.883	314
Neizravni dobavljači investicijskih dobara	534	406	531	624	469	644	3.208	535
Inducirana osobna potrošnja	252	192	250	294	221	303	1.511	252
Ukupno BDV	785	597	782	918	690	946	4.719	787
Inducirani PDV	133	101	132	155	117	160	798	133
Ukupno BDP induciran investicijama HT Grupe	918	698	914	1073	807	1.106	5.517	919
ZAPOSLENOST								
Izravni dobavljači investicijskih dobara	1.350	1.027	1.459	1.866	1.403	1.924	9.028	1.505
Neizravni dobavljači investicijskih dobara	2.424	1.844	2.537	3.134	2.356	3.230	15.524	2.587
Inducirana osobna potrošnja	1.185	901	1.179	1.385	1.041	1.428	7.119	1.186
Ukupno zaposlenost induciran investicijama HT Grupe	3.608	2.745	3.716	4.519	3.397	4.658	22.643	3.774

HT GRUPA I KORPORATIVNI SEKTOR

U Hrvatskoj posluje nešto više od 104 tisuće pravnih osoba (kompanija) koje zapošljavaju oko 890 tisuća zaposlenika i koje ostvaruju gotovo 640 milijardi kuna prihoda godišnje. Te kompanije tvore hrvatski **korporativni sektor**, u koji nisu uključeni obrti, slobodna zanimanja i aktivni poljoprivrednici koji također obavljaju gospodarske aktivnosti, ali isključivo kao fizičke osobe. Među registriranim pravnim osobama u Hrvatskoj dominiraju mikro i male kompanije koje su za ekonomiju važne zbog novog zapošljavanja i razvoja poduzetništva. No za ekonomiju su često od presudne važnosti velike kompanije. Premda one nisu brojne, njihova je uloga u gospodarstvu višestruka. Velike su kompanije nositeljice inovacija u proizvodima i poslovnim procesima, one predvode nove poslovne trendove, svojim poslovanjem značajno utječu na poslovnu klimu, a svojim investicijama doprinose razvoju poslovne infrastrukture i tako povećavaju konkurentnost čitavog gospodarstva.

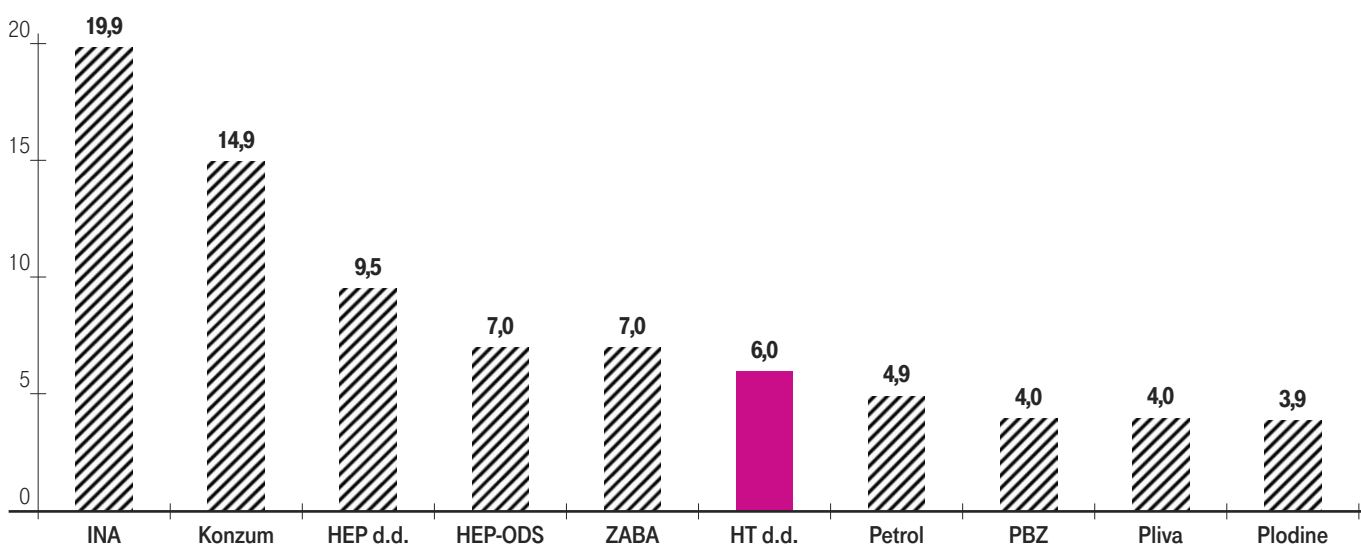
HT Grupa, koja je svojim aktivnostima generirala 3,14 posto bruto domaćeg proizvoda u 2015. i koja je svojim poslovnim aktivnostima izravno i neizravno generirala više od 27 tisuća radnih mjesta, ogledni je primjer velike kompanije koja ima izrazito važan utjecaj na gospodarstvo. HT Grupa pritom svoj ekonomski značaj umnogome može zahvaliti najvećoj kompaniji u svojem sastavu – HT-u d.d.

HT d.d. je šesta po veličini kompanija u Hrvatskoj, ako se kao kriterij uzme visina prihoda ostvarenih u 2015. godini. Od HT-a d.d. po navedenom kriteriju veće su INA, Konzum, HEP d.d., HEP-Operator distribucijskog sustava te Zagrebačka banka. U deset najvećih kompanija još se ubrajaju Petrol, Privredna banka Zagreb, Pliva i Plodine. HT d.d. je u 2015. ostvario nešto više od 6 milijardi kuna prihoda te je zapošljavao oko 4 tisuće ljudi. →

Korporativni sektor predstavlja skup svih pravnih osoba registriranih u zemlji za gospodarske aktivnosti.

SLIKA 9. Najveće kompanije u Republici Hrvatskoj

Prihodi u 2015. (u milijardama HRK)

→ Da bismo dobili pravi uvid u veličinu i važnost tih kompanija, poželjno ih je analizirati u duljem vremenskom razdoblju zbog čega su u Tablici 7. prikazani njihovi kumulativni pokazatelji poslovanja za razdoblje od 2011. do 2015. Izvor za podatke je Poslovna Hrvatska.

U usporedbi s ostalih devet najvećih kompanija u zemlji HT d.d. se u razdoblju od 2011. do 2015. istaknuo po sljedećim aspektima svojega poslovanja:

- HT d.d. ostvaruje najveći iznos **novostvorene vrijednosti**, pri čemu se novostvorena vrijednost definira kao dohodak koji od poslovanja kompanije ostvaruju zaposlenici kompanije, vlasnici i država (kroz porez na dohodak i dobit);
- HT d.d. ostvaruje najveći iznos **EBITDA-e** i najveći iznos neto dobiti;
- HT d.d. uz INA-u bilježi najveća izdvajanja za investicije;
- HT d.d. uz HEP d.d. bilježi najveću **produktivnost rada** mjerenu iznosom novostvorene vrijednosti po zaposlenome.

Novostvorena vrijednost definira se kao dohodak koji kompanija ostvaruje za svoje radnike, vlasnike i državu (kroz plaćanje poreza i prireza na dohodak i dobit).

EBITDA predstavlja dobit kompanije prije kamata, poreza i amortizacije.

Poseban naglasak treba staviti na činjenicu **da je HT d.d. najvažnija kompanija u Hrvatskoj ako se kao kriterij uzme novostvorena vrijednost**. Novostvorena vrijednost može se definirati kao bruto dodana vrijednost iz koje je izuzet dohodak koji ostvaruje fizički kapital (taj dohodak zovemo još i **amortizacija**).

Novostvorena vrijednost tako se može promatrati i kao životnija inačica bruto dodane vrijednosti jer promatra dohodak živućih proizvodnih faktora (radnika, vlasnika i države u cjelini), a izuzima dohodak neživih proizvodnih faktora (dugotrajne materijalne imovine). Stvaranje novih vrijednosti jest i „modus operandi” investicijske aktivnosti kompanija. HT d.d. je, kao što je već rečeno, druga po iznosu novih investicija među deset najvećih kompanija u Hrvatskoj. Pri tome valja naglasiti da se značajan dio investicija INA-e odnosi na ulaganja u proizvodne kapacitete te kompanije. HT d.d. s druge strane najveći dio svojih investicija usmjerava u razvoj telekomunikacijske infrastrukture zbog čega možemo zaključiti da **ako se uspoređi s drugim privatnim kompanijama u zemlji, HT d.d. ulaže**

TABLICA 7. Kumulativni pokazatelji poslovanja 10 najvećih kompanija u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2015. godine

	INA	Konzum	HEP d.d.	ZABA	HEP ODS	HT d.d.	Petrol	PBZ	Pliva	Plodine
Broj zaposlenih (prosjeak razdoblja)	8.269	11.913	428	4.203	8.242	4.969	647	3.390	1.798	2.991
Ukupni prihodi (u mil. HRK)	127.517	68.648	61.459	34.706	27.455	33.758	19.340	21.879	16.999	16.739
EBITDA (u mil. HRK)	12.238	4.620	3.761	-	7.499	14.599	417	-	3.339	1.532
Porez na dobit (u mil. HRK)	-167	338	411	807	495	1.297	16	527	-513	26
Neto dobit (u mil. HRK)	1.085	1.064	4.486	3.316	2.649	6.949	152	3.602	2.213	188
Novostvorena vrijednost (u mil. HRK)	11.653	6.112	5.645	7.224	8.724	12.863	449	6.285	3.723	1.276
Novostvorena vrijednost po zaposlenom (u mil. HRK)	1,4	0,5	13,2	1,7	1,1	2,6	0,7	1,9	2,1	0,4
Investicije (u mil. HRK)	7.476	2.287	707	-	4.693	5.596	2.629	-	2.100	457

najviše u razvoj infrastrukture. HT d.d. je ujedno i privatna kompanija iz uslužnog sektora koja najviše novca izdvaja za investicije. Tim svojim nastojanjima HT d.d. kreira potencijal za poboljšanje konkurentnosti svih poduzetnika i podizanje kvalitete života stanovništva kroz digitalizaciju društva. Ustrajanjem na unapređenju telekomunikacijske infrastrukture HT d.d. omogućuje korištenje novih znanja i informacija u što kraćim vremenskim razdobljima i uz niže troškove što olakšava poslovanje postojećih poduzetnika, potiče osnivanje novih kompanija te podiže konkurentnost cjelokupnog gospodarstva.

Osim usporedbe najveće kompanije u sklopu HT Grupe s drugim kompanijama, da bi se dobio bolji uvid u važnost HT Grupe, korisno je i pogledati veličinu Grupe mjerenu njezinim udjelima u temeljnim agregatima korporativnog sektora. Pri tome koristimo šest definicija korporativnog sektora, i to od najšire prema najužoj, koje odgovaraju sektorima u kojima HT Grupa posluje:

- korporativni sektor;
- uslužni sektor;
- sektor koji primjenjuju znanja i visoke tehnologije;
- uslužni sektor koji primjenjuju znanja i visoke tehnologije;
- uslužni sektori koji intenzivno primjenjuju znanja;
- sektor informacija i telekomunikacija.

Korporativni sektor ujedno je i najšira definicija analiziranih sektora koji obuhvaća sve pravne osobe registrirane u Republici Hrvatskoj. Uslužni sektor dio je korporativnog sektora koji je, poput svih kompanija u sklopu HT Grupe, registriran za uslužne djelatnosti. Sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije još je jedan sektor u koji pripadaju i kompanije HT Grupe. On se sastoji od proizvodnih i uslužnih kompanija koje u svojem poslovanju primjenjuju znanja i visoke tehnologije. Uslužni sektor koji primjenjuju znanja i visoke tehnologije sastoji se pak samo od uslužnih kompanija koje u svojem poslovanju primjenjuju znanja i visoke tehnologije, dok se u uslužni sektor koji intenzivno primjenjuje znanja ubrajaju sve uslužne kompanije koje u svojem poslovanju primjenjuju specijalizirana znanja, no ne i visoke tehnologije. Sektor informacija i telekomunikacija sastoji se od kompanija koje u svojoj djelatnosti imaju ili informacijske ili telekomunikacijske usluge. Detaljan opis svih djelatnosti koje pripadaju drugom, trećem, četvrtom, petom i šestom sektoru može se naći u Dodatku 2. Atlasu. Budući da kompanije iz HT Grupe pripadaju u svih šest definicija sektora, da bi se dobio uvid u važnost HT Grupe za te sektore, treba izračunati njezin udjel u standardnim agregiranim poslovnim pokazateljima sektora poput imovine, dobiti i investicija. Ti su udjeli prikazani u Tablici 8. →

Proizvodnost rada

označava omjer proizvedenih dobara i potrebe za pojedinim faktorom proizvodnje korištenim prilikom proizvodnje. Može se još opisati i kao uspješnost kompanije pri proizvodnji dobara ili usluga u odnosu na upotrijebljene proizvodne resurse.

Amortizacija je postupak otpisivanja vrijednosti nematerijalne imovine tijekom njezina upotrebnog vijeka.

TABLICA 8. Udjeli HT Grupe u agregatima korporativnog sektora Grada Zagreba u 2015. (u %)

	Korporativni sektor	Uslužni sektor	Sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije	Uslužni sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije	Uslužni sektor koji intenzivno primjenjuje znanja	Sektor informacija i telekomunikacija
Ukupna imovina	1,3	2,6	28,0	41,4	7,5	40,3
Kapital i rezerve	2,9	6,5	45,1	62,7	16,1	61,8
Ukupni prihodi	1,1	1,9	18,0	27,3	8,6	26,0
Ukupni rashodi	1,0	1,7	16,2	24,9	8,0	23,7
Dobit razdoblja	5,5	8,7	39,7	53,3	15,3	51,2
Investicije	3,5	7,1	36,0	44,6	22,3	44,9
Broj zaposlenih	0,6	1,1	11,8	16,2	3,4	15,4
Bruto dodana vrijednost	2,7	5,0	26,4	35,4	13,5	34,8
Bruto plaće	1,3	2,2	15,0	20,6	6,4	20,5

TABLICA 9. Poslovni pokazatelji HT Grupe i korporativnog sektora

	HT Grupa	Korporativni sektor	Uslužni sektor	Sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije	Uslužni sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije	Uslužni sektor koji intenzivno primjenjuje znanja	Sektor informacija i tele- komunikacija
Proizvodnost rada (BDV po zaposlenom, u HRK)	783.930	171.561	166.277	350.607	358.108	210.729	348.035
Proizvodnost kapitala (BDV po jedinici fizičkog kapitala, u HRK)	0,70	0,27	0,36	0,87	0,92	0,80	0,95
Kapitalna opremljenost rada (vrijednost fizičkog kapitala po zaposlenom, u HRK)	1.120.205	634.660	468.099	403.458	387.796	262.797	366.040
Investicije po zaposlenom (u HRK)	270.510	45.949	40.578	88.612	98.049	41.074	93.026
Prosječna neto plaća (u HRK)	8.616	5.031	5.104	7.621	7.480	5.754	7.153

→ Također ima smisla uspoređivati prosječne pokazatelje HT Grupe poput proizvodnosti, investicija po zaposlenom i prosječne neto plaće u odnosu na prosječne vrijednosti koje prema tim pokazateljima ostvaruju navedeni sektori. Ti su pokazatelji prikazani u Tablici 9.

Pokazatelji prikazani u Tablici 8. sugeriraju da premda kompanije iz HT Grupe čine tek šest od preko stotinjak tisuća kompanija koje tvore hrvatski korporativni sektor, na njih se odnosi 3,5 posto investicija, 2,7 posto bruto dodane vrijednosti i 5,5 posto dobiti ukupnog korporativnog sektora. Važnost HT Grupe još je veća ako ju se promatra isključivo kao uslužnu kompaniju. Ona, naime, generira 7,1 posto investicija, 5 posto bruto dodane vrijednosti i 8,7 posto dobiti cjelokupnoga inkorporiranog uslužnog sektora u Hrvatskoj. Međutim, u današnje vrijeme gospodarski razvoj ovisi o sposobnosti zemalja da se tehnološki unapređuju te da organiziraju učinkovitu proizvodnju složenijih proizvoda za koju je potrebno intenzivno se koristiti znanjima i visokim tehnologijama. No kako bi se zemlje mogle tehnološki unapređivati,

nužno je da sektor ekonomije koji intenzivno primjenjuje znanja i nove tehnologije bude propulzivan. **HT Grupa koja dominantno pripada sektoru koji primjenjuje znanja i nove tehnologije može se pritom smatrati nosiocem tehnološkog razvoja zemlje. Ona je najveća kompanija u tom sektoru te se na nju odnosi 36 posto ukupnih investicija i 26 posto bruto dodane vrijednosti visokotehnološkog sektora.**

HT Grupu također uspoređujemo s uslužnim visokotehnološkim sektorom. Naime, suvremene ekonomije sve se više odmiču od proizvodnih djelatnosti i svoj rast temelje na sofisticiranim uslugama. Ekonomije koje pak svoj razvoj zasnivaju na **primitivnim uslugama** u pravilu nisu u stanju ostvarivati dohodak po stanovniku koji bi bio usporediv s najbogatijim zemljama koje su se fokusirale na proizvodnju proizvoda visoke dodane vrijednosti i sofisticirane usluge. Važnost sofisticiranih usluga, i to posebno onih koje primjenjuju znanja i visoke tehnologije u proizvodnim procesima, stoga je u modernim društvima sve veći. HT Grupa i u ovom je sektoru uvjerljivi tržišni lider. Na nju se, naime, odnosi gotovo

Primitivne usluge jesu usluge za čiju isporuku nisu potrebna specijalizirana znanja i korištenje visokih tehnologija.

TABLICA 10. Udjeli HT Grupe u agregatima korporativnog sektora Republike Hrvatske u 2015. (u %)

	Korporativni sektor	Uslužni sektor	Sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije	Uslužni sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije	Uslužni sektor koji intenzivno primjenjuje znanja	Sektor informacija i telekomunikacija
Ukupna aktiva	2,2	4,5	33,1	45,3	10,7	44,3
Kapital i rezerve	4,5	11,1	51,8	66,5	23,8	64,9
Ukupni prihodi	2,2	3,4	21,8	31,3	12,8	29,8
Ukupni rashodi	1,9	2,9	19,6	28,6	11,7	27,2
Dobit razdoblja	10,2	16,2	50,7	61,7	28,3	57,6
Investicije	7,3	13,7	40,8	46,9	36,1	47,1
Broj zaposlenih	1,5	2,2	17,0	22,2	5,9	21,3
Bruto dodana vrijednost	5,5	9,0	32,5	40,6	18,5	39,8
Bruto plaće	2,7	4,0	19,1	25,3	9,2	25,3

polovica investicija visokotehnološkoga uslužnog sektora te preko trećine ukupne bruto dodane vrijednosti koju je taj sektor ostvario tijekom 2015.

Uspješnost HT Grupe očituje se i kroz usporedbu njezinih temeljnih ekonomskih pokazatelja s korporativnim sektorima. Valja tako istaknuti da je **produkcija rada HT Grupe veća od prosječno ostvarenih vrijednosti proizvodnosti rada korporativnih sektora svih definicija, pri čemu se posebno ističe činjenica da je proizvodnost HT Grupe u odnosu na prosjek ukupnog korporativnog sektora veća za čak 356 posto.**

Kapitalna opremljenost rada i iznos investicija po zaposlenome u HT Grupi također je višestruko veća u odnosu na prosjeke svih šest korporativnih sektora. Investicije po zaposlenom, koje u HT Grupi iznose 270 tisuća kuna po zaposlenome, tako su u odnosu na prosjek ukupnoga korporativnog sektora veće za gotovo 500 posto, a u odnosu na visokotehnološki sektor 205 posto. Valja na kraju spomenuti i da prosječna neto plaća u HT Grupi također značajno odstupa od korporativnih sektora svih definicija. U odnosu na prosjek ukupnoga korporativnog sektora, prosječna neto plaća u HT Grupi veća je za 71 posto (3.583 kune), a u odnosu na visokotehnološki sektor razlika iznosi 13 posto (995 kuna).

Budući da su sva ovisna društva HT-a d.d., osim najmanjeg (KDS d.o.o.), te sam HT. d.d. registrirani na području Grada Zagreba te značajan dio svojih aktivnosti obavljaju u Zagrebu, vrijedi definirati i značaj HT Grupe za ekonomiju glavnoga hrvatskog grada. HT Grupa tako generira 7,3 posto ukupnih investicija ukupnoga korporativnog sektora registriranog u glavnom gradu te 5,5 posto bruto dodane vrijednosti (Tablica 10.). Kao i u slučaju korporativnih sektora za područje cijele Republike Hrvatske, HT Grupa posebnu važnost ima za visokotehnološki sektor Grada Zagreba. Na nju se odnosi 41 posto ukupnih investicija i 33 posto ukupne dodane vrijednosti visokotehnološkog sektora glavnog grada. Može se stoga zaključiti da je HT Grupa važan čimbenik tehnološkog razvoja glavnog grada Hrvatske.

Kapitalna opremljenost rada definira se kao količina fizičkog kapitala kompanije raspoloživa po radniku zaposlenom u kompaniji.

HT GRUPA I TRŽIŠTE KAPITALA

VAŽNOST DIONICE HT-a d.d. ZA HRVATSKO TRŽIŠTE KAPITALA

HT d.d. je jedno od 150 društava koja su danas uvrštena na Zagrebačku burzu. Dionica HT-a d.d. uvrštena je na Službeno tržište. Uz dionicu Optima Telekom d.d., dionica HT-a d.d. jedina je dionica u sektoru Telekomunikacije.

Dionica HT-a d.d. sastavni je dio sljedećih dioničkih indeksa koje objavljuje Zagrebačka burza: **CROBEX**, **CROBEX10**, CROBEXplus, CROBEXtr.

Dionica HT d.d. sastavni je dio sljedećih dioničkih indeksa koje objavljuje Bečka burza: **CECE Telecom**, CECE Extended i SEE Traded Index.

Dionica HT d.d. uvrštena je na **Zagrebačku burzu** 2007. godine, kada je provedena inicijalna javna ponuda dionica kompanije.

Uvrštavanjem dionica na Burzu inicijalnom javnom ponudom HT d.d. znatno je potaknuo razvoj dioničarstva u Republici Hrvatskoj te uključivanje novih sudionika, prvenstveno malih dioničara, na tržište kapitala. Pozitivan učinak na razvoj tržišta u 2007. godini dodatno je potaknut i činjenicom da je tijekom iste godine još šest domaćih društava provelo inicijalnu javnu ponudu dionica.

Zanimljivo je da je 2015. godine zabilježena prva inicijalna javna ponuda na Zagrebačkoj burzi nakon sedmogodišnjega sušnog razdoblja koje je zahvatilo kako ukupno domaće gospodarstvo tako i tržište kapitala. U tom kontekstu dionica HT-a d.d. pokazala se iznimno važnom ne samo za razvoj tržišta nego i za opstanak hrvatskog tržišta kapitala.

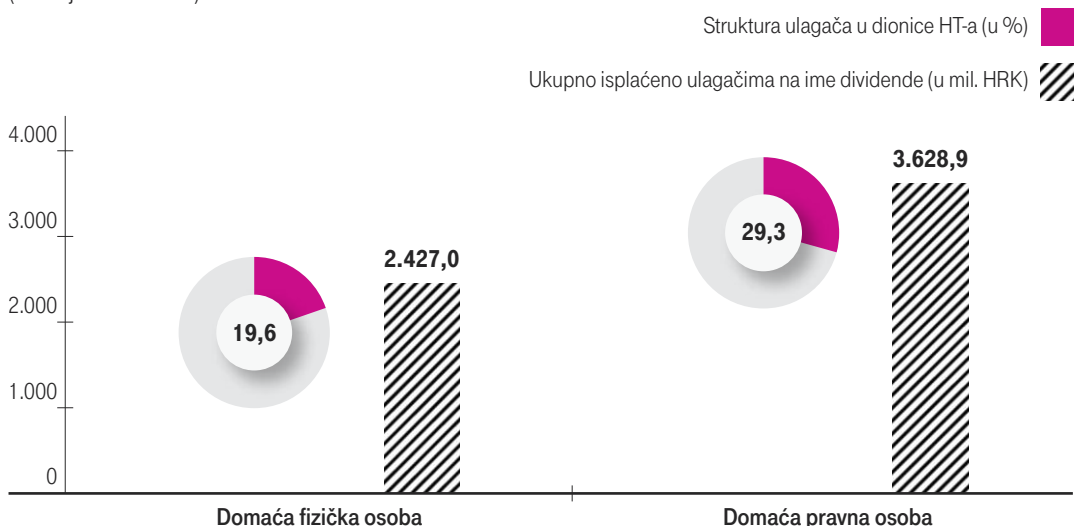
Za razliku od ukupnog tržišta te prosječne dionice na Zagrebačkoj burzi, dionica HT-a d.d. pokazala se stabilnim i racionalnim odabirom institucionalnih ulagača i malih dioničara u razdoblju nakon izdanja. Snažan interes institucionalnih ulagača očekivan je s obzirom na **superiornu likvidnost dionice HT-a d.d.**

HT Grupa tijekom kontrakcije ukupnog tržišta kapitala, uspjela je odaslati poruku stabilnosti poslovanja u obliku redovite isplate dividende, koja nije izostala ni u jednoj godini od inicijalne javne ponude. Mali dioničari nisu propustili nagraditi takav pristup (Slika 10.). →

Zagrebačka burza temeljni je akter hrvatskog tržišta kapitala. Utemeljena je 1991. godine. Burza upravlja Uređenim tržištem i Multilateralnom trgovinskom platformom. Dionice društava uvrstavaju se na Zagrebačku burzu ovisno o pravilima o uvrštenju na sljedeće kotacije Uređenog tržišta: Vodeće, Službeno tržište i Redovito tržište. Burza objavljuje dioničke indekse CROBEX®, CROBEX10®, CROBEXplus, CROBEXtr i pet sektorskih indeksa (industrija, građevinarstvo, turizam, transport i prehrambeni sektor) te dva obveznička indeksa.

SLIKA 10. Struktura ulagača u dionice HT-a d.d. i isplata dividendi u razdoblju 2008. – 2015.

(u milijunima kuna)

→ Tijekom inicijalne javne ponude dionica HT-a d.d. ukupno 355.000 fizičkih domaćih osoba uložilo je u dionice HT-a, što je **8,2 posto ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj.**

Domaće fizičke osobe čine petinu ulagača u HT-u, a od dividende su ostvarile kumulativno 2,4 milijarde kuna, što predstavlja 2 posto raspoloživog dohotka kućanstava u razdoblju isplate dividende.

Domaće pravne osobe drže trećinu izdanih dionica HT-a d.d. te im je na ime dividende isplaćeno 3,6 milijardi kuna. U dionice HT-a d.d. uložila je 441 domaća pravna osoba.

Strane pravne osobe drže oko 51 posto izdanih dionica HT-a d.d.

HT d.d. je isplatio svojim dioničarima ukupno 12,4 milijarde kuna na ime dividende do danas.

U razdoblju nakon inicijalne ponude dionice HT Grupa svojim je dioničarima isplatila **prosječnu dividendu po dionici od 19 kuna.**

Od 2013. godine dividenda po dionici niža je od prosječne, djelomično i zbog rasta investicija HT Grupe u istom razdoblju.

Može se očekivati da će se reinvestirana dobit u prepoznate investicijske prilike u posljednjih nekoliko godina **odraziti povoljno na dioničare u skoroj budućnosti kroz rast cijene dionice kompanije.**

Prinos od dividendi HT-a u 2015. iznosio je 4,3% (Slika 11.). Uz isplaćenu dividendu od 6 kuna po dionici i usporen pad cijene dionice na godišnjoj razini **ukupna profitabilnost dionice HT-a d.d. u 2015. godini bila je pozitivna, nakon četiri uzastopne godine negativne ukupne profitabilnosti dionice.**

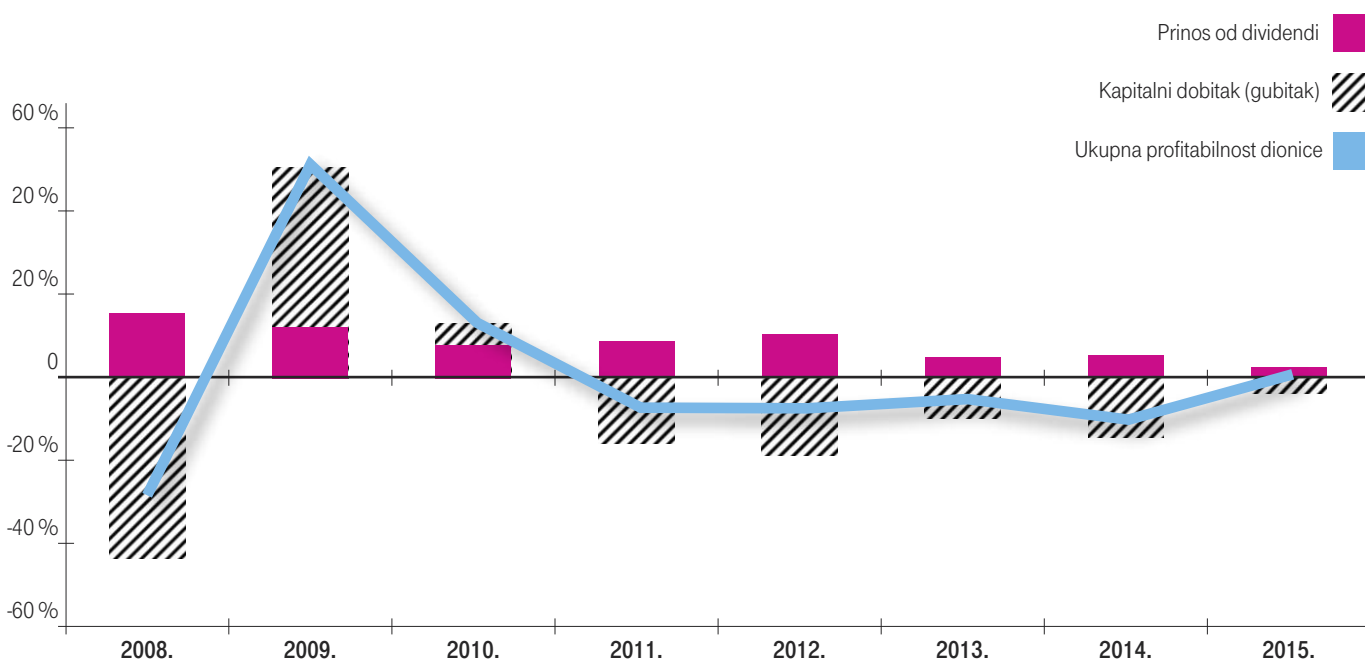
U razdoblju od uvrštenja dionica HT-a d.d. uvijek je među prvim trima dionicama s najvećim udjelom tržišne kapitalizacije u ukupnoj tržišnoj kapitalizaciji Zagrebačke burze (Slika 10.).

U razdoblju 2008. – 2009. dionica HT-a d.d. imala je najveći udio tržišne kapitalizacije u ukupnoj **tržišnoj kapitalizaciji** Zagrebačke burze, dok je u sljedećih pet godina bila na drugom mjestu, iza INA-e d.d., po navedenom pokazatelju.

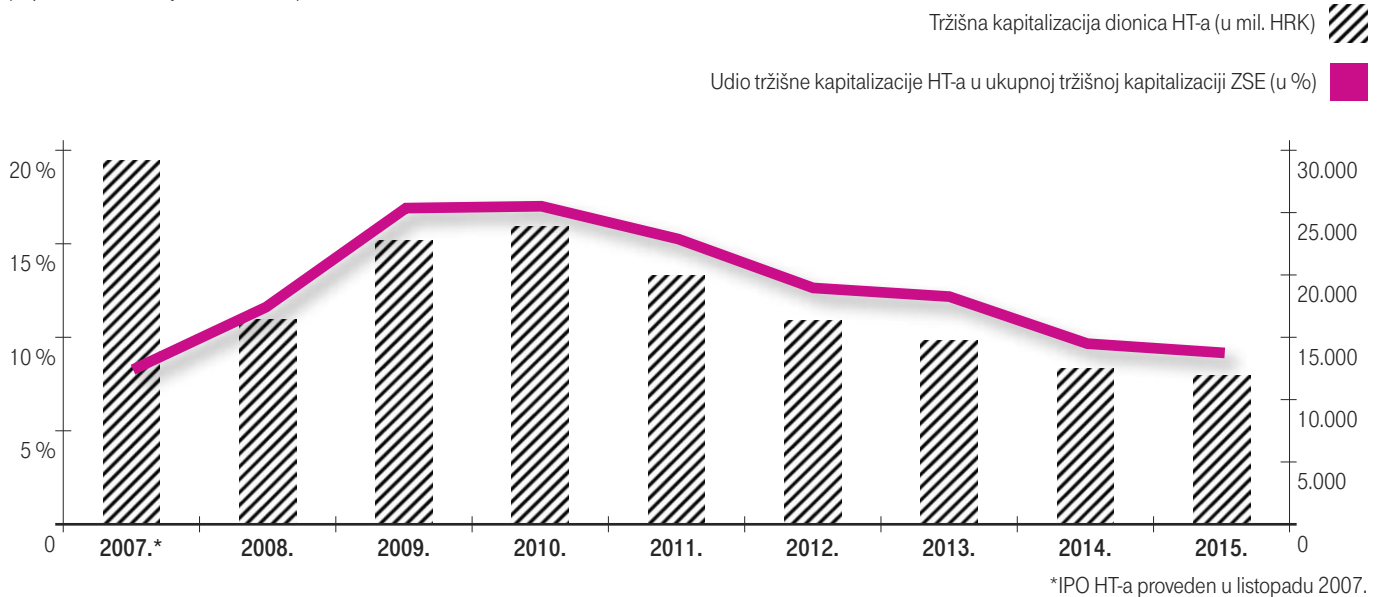
Tržišna kapitalizacija dionica HT-a iznosila je 9,2 posto ukupne tržišne kapitalizacije dionica na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini.

Tržišna kapitalizacija mjera je veličine kompanije ili tržišta koja se određuje umnoškom cijene dionice i broja izdanih dionica pojedine kompanije.

SLIKA 11. Ukupni profitabilnost dionice HT-a d.d. (u postotku)

SLIKA 12. Udio tržišne kapitalizacije HT-a d.d. u ukupnoj tržišnoj kapitalizaciji Zagrebačke burze u razdoblju 2007. – 2015.
(u postotku i milijunima kuna)

Dionica HT-a d.d. ima najviši pojedinačni udio u **free float tržišnoj kapitalizaciji** dionica kojima se trguje na Zagrebačkoj burzi u posljednje tri godine (Slika 13.).

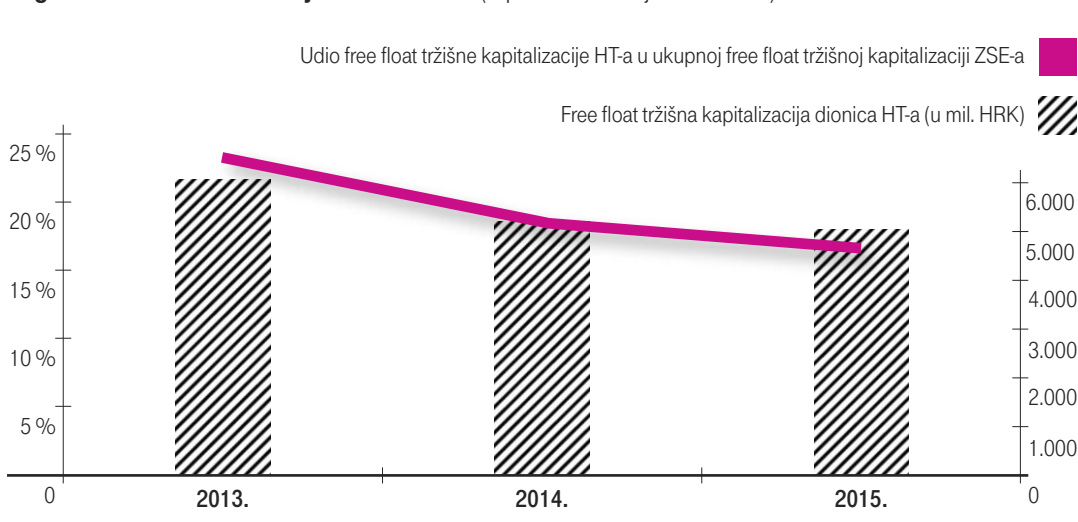
Free float tržišna kapitalizacija dionica HT-a d.d. iznosila je 16,5 posto ukupne free float tržišne kapitalizacije dionica na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini.

U 2013. godini na dionice HT-a d.d. otpada gotovo četvrtina free float tržišne kapitalizacije dionica kojima se trguje na Zagrebačkoj burzi.

Visoka aktivnost dionice HT-a d.d. očituje se razinom ostvarenog prometa i popratnom likvidnošću.

Dionica HT-a d.d. ostvarila je najveći promet u odnosu na ostale dionice na Zagrebačkoj burzi u 2015. godini te u svim promatranim godinama nakon inicijalne javne ponude. →

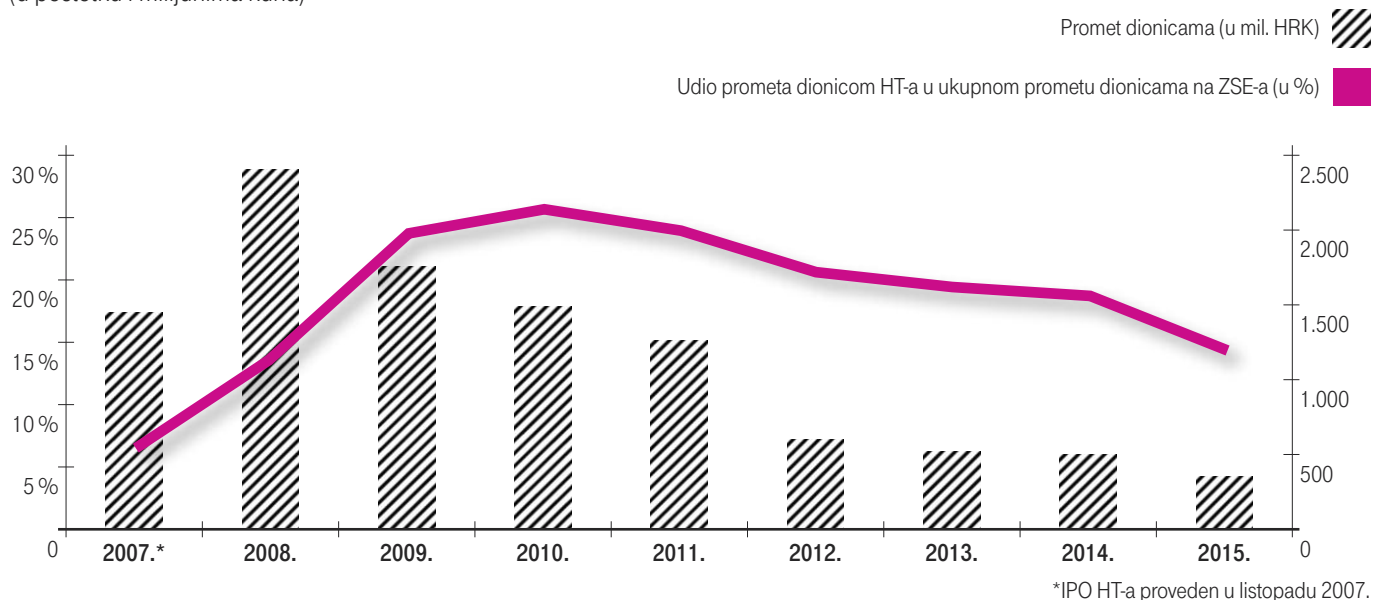
SLIKA 13. Udio free float tržišne kapitalizacije HT-a d.d. u ukupnoj tržišnoj kapitalizaciji Zagrebačke burze u razdoblju 2013. – 2015. (u postotku i milijunima kuna)

Free float tržišna kapitalizacija određuje se umnoškom cijene dionice i broja slobodno raspoloživih dionica pojedine kompanije na tržištu. Od ukupne tržišne kapitalizacije oduzima se vrijednost dionica u vlasništvu npr. države i državnih institucija, strateških partnera, menadžmenta kompanija i ostalih dioničara sa značajnim učešćem.

SLIKA 14. Udio prometa dionicom HT-a d.d. u ukupnom prometu dionicama na Zagrebačkoj burzi

(u postotku i milijunima kuna)

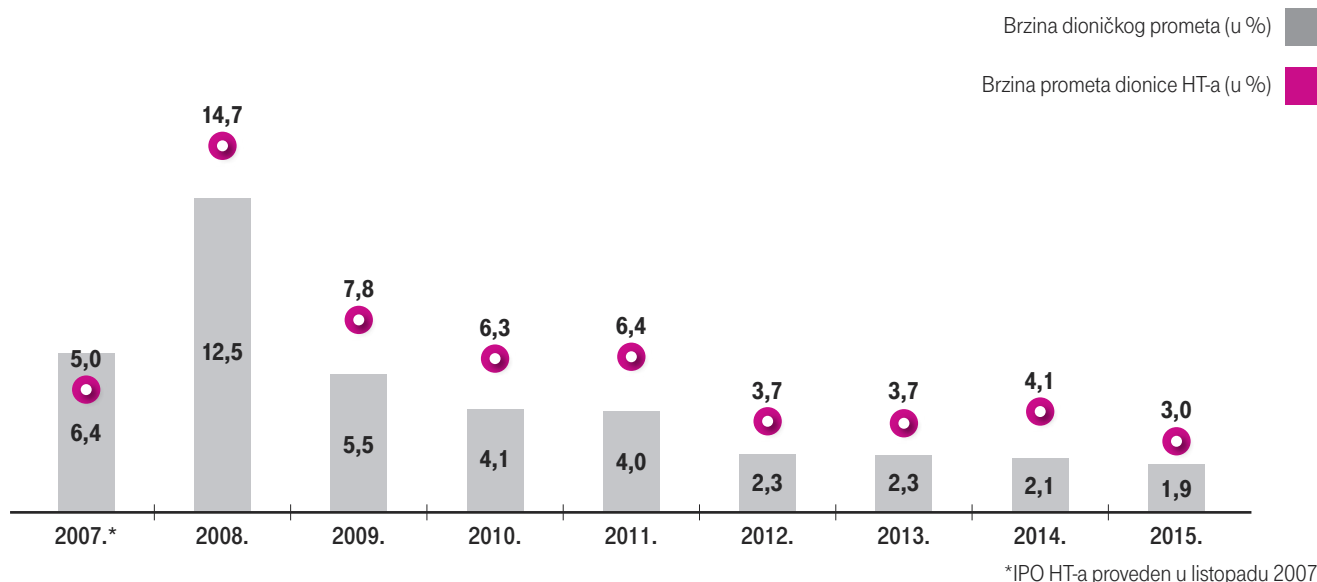
Likvidnost
ili brzina dioničkog prometa predstavlja kvocijent ostvarenog prometa i godišnje tržišne kapitalizacije.

U 2010. godini promet dionicama HT-a d.d. činio je **više od četvrtine** ukupnog prometa dionicama na Zagrebačkoj burzi.

Relativno velik obim trgovanja dionicom HT-a d.d. olakšava prodaju dionice i pozitivno utječe na njezinu

poželjnost, što je, između ostalog, **privuklo i zadržalo velik broj ulagača.**

Dionica HT-a d.d. **likvidnija** je od prosječne dionice na tržištu u svim godinama nakon inicijalne javne ponude. U posljednjih pet godina brzina prometa dionicom

SLIKA 15. Brzina ukupnoga dioničkog prometa i prometa dionice HT-a d.d. u razdoblju 2007. – 2015. (u postotku)

HT-a d.d. gotovo je kontinuirano 60 posto veća od brzine ukupnoga dioničkog prometa, dok je u 2014. godini dionica HT-a d.d. bila gotovo dvostruko likvidnija u odnosu na ukupno tržište.

Niska likvidnost na tranzicijskim tržištima, poput hrvatskog, problematična je jer upućuje na nesposobnost tržišta da omogući kompanijama priliku za pribavljanje jeftinog kapitala te nespremnost ulagača na trgovanje uz visoke implicitne troškove trgovanja. Niska likvidnost dovodi u pitanje razvoj i opstanak samog tržišta kapitala.

Iako je **uloga dionice HT-a d.d. u tom smislu iznimno važna**, nužno je da domaće tržište ponudi više investicijskih prilika ulagačima.

DIONICA HT-a d.d. I USPOREDIVI BURZOVNI INDEKSI

U nastavku je dionica HT-a d.d. uspoređena s prosječnim vrijednostima domaćih, regionalnih i sektorskih indeksa kojih je dionica HT-a d.d. sastavni dio.

Dionica HT-a d.d. **najmanje je volatilna** dionica u usporedbi s prosječnom volatilnošću indeksa u koje je dionica HT-a d. d. uključena (Slika 16.).

Općenito, dionica HT-a d.d. **uglavnom je manje rizična** u usporedbi s prosječnim rizikom povezanim s indeksima kojih je dionica HT-a d.d. sastavni dio.

Obje mjere rizičnosti ukazuju na nižu rizičnost dionice HT-a d.d. u odnosu na prosječnu rizičnost deset →

Crobex – dionički indeks ZSE-a, uključuje 25 dionica s maksimalnim pojedinačnim ponderom od 10% kojima se trguje 80% dana trgovanja.

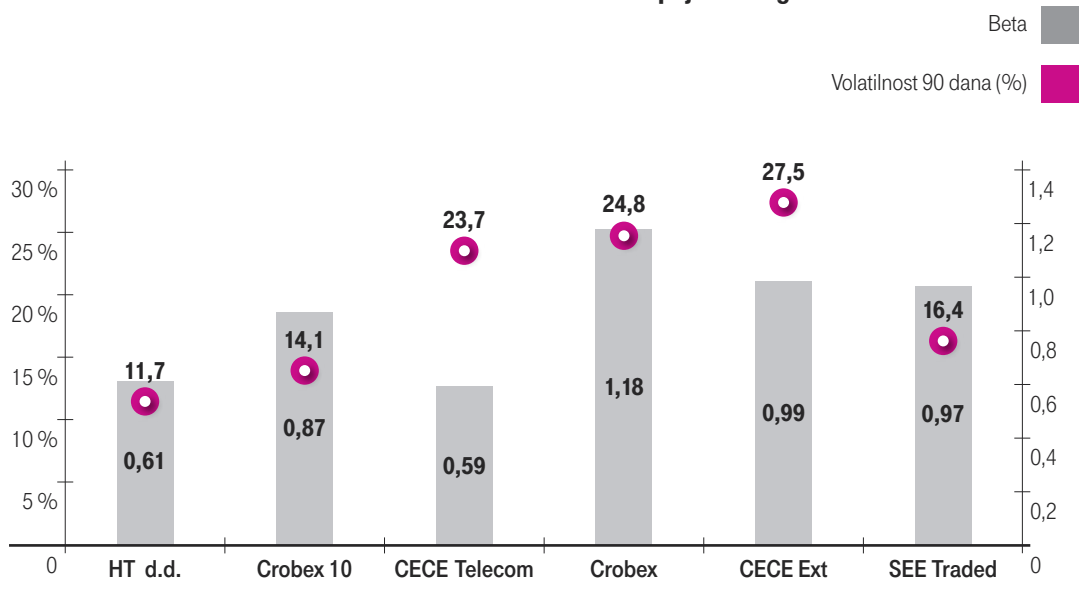
Crobex 10 – dionički indeks ZSE-a, uključuje 10 dionica iz indeksa CROBEX s najvećom free float tržišnom kapitalizacijom s maksimalnim pojedinačnim ponderom od 20 posto.

CECE Telekom – regionalni sektorski dionički indeks Bečke burze koji uključuje najbolje dionice telekomunikacijskih tvrtki koje su uvrštene na burzama u Bukureštu, Budimpešti, Beogradu, Ljubljani, Pragu, Sofiji, Varšavi i Zagrebu. Trenutačno uključuje Hrvatski Telekom, Netia SA, Orange Polska SA, Telekom Slovenije d. d., Magyar Telekom Tavkozlesi Nyrt i O2 Czech Republic.

CECE Extended – regionalni dionički indeks Bečke burze koji uključuje najbolje dionice koje su uključene u CECE Composite Index (CECE) i South-East Europe Traded Index (SETX). Trenutačno uključuje 25 dionica koje su uvrštene na burzama u Bukureštu, Budimpešti, Beogradu, Ljubljani, Pragu, Sofiji, Varšavi i Zagrebu.

SEE Traded Index – regionalni dionički indeks Bečke burze koji uključuje 18 najboljih dionica koje su uvrštene na burzama Južne i Istočne Europe – Bukurešt, Beograd, Ljubljana, Sofija i Zagreb.

SLIKA 16. Rizičnost dionice HT-a d. d. i odabranih indeksa u lipnju 2016. godine

→ najboljih dionica na hrvatskom tržištu te prosječnu **rizičnost** regionalnih indeksa koji obuhvaćaju najbolje dionice na tim tržištima.

Beta dionice HT-a d.d. pokazuje da je **rizičnost dionica HT-a d.d. manja od tržišne**, slično kao i u slučaju indeksa koji sadrži dionice odabranih regionalnih telekomunikacijskih kompanija.

Unatoč izazovima zrelog tržišta s kojima se bore telekomunikacijske kompanije na tržištima Srednje i Istočne Europe, mjere sistematskog rizika ukazuju na **nižu rizičnost ulaganja u telekomunikacijski sektor** na promatranim tranzicijskim tržištima u odnosu na ukupno tržište.

Zanimljivo je da je **volatilnost unutar 90 dana znatno niža kod dionice HT-a d.d. u odnosu na volatilnost CECE Telekom indeksa** koji sadrži dionice odabranih regionalnih telekomunikacijskih kompanija.

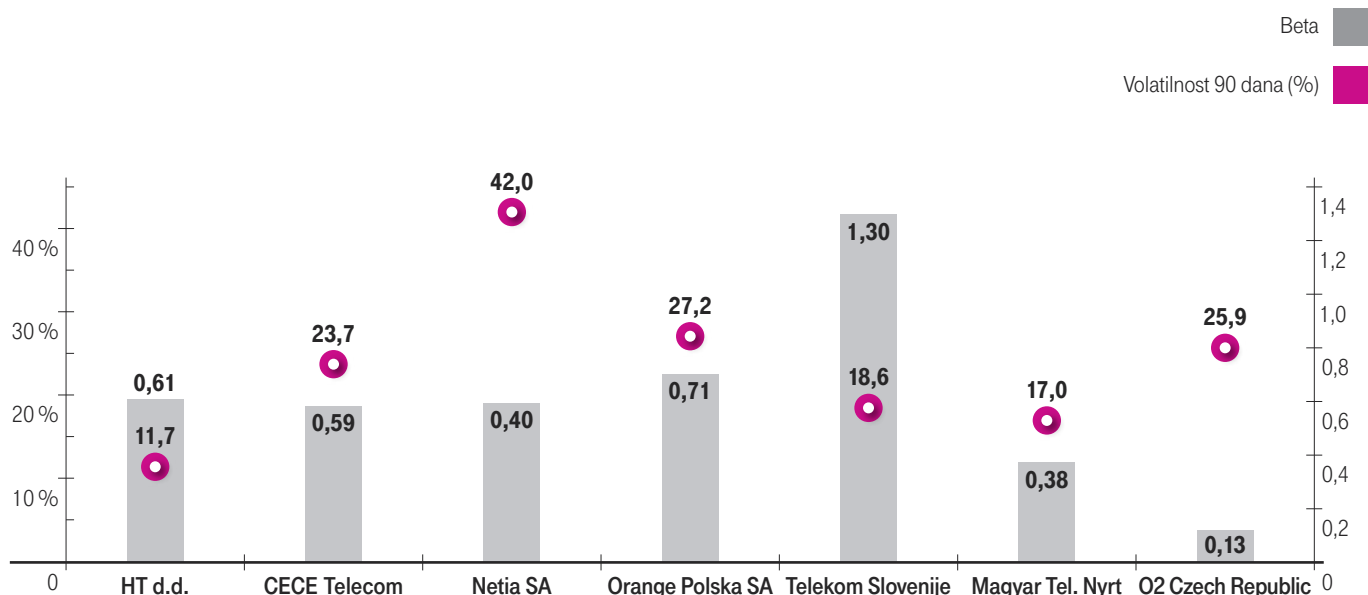
S obzirom na to da je sistematski rizik mjereno betom podjednak u slučaju dionice HT-a d.d. i CECE Telekom indeksa, može se zaključiti da **viša prosječna volatilnost dionica odabranih regionalnih telekomunikacijskih kompanija uglavnom uzrokovana većim rizikom specifičnim za kompanije.**

Sličan zaključak moguće je izvesti i ako se uzmu u obzir pokazatelji rizičnosti dionica najboljih regionalnih telekomunikacijskih kompanija koje su trenutačno uključene u CECE Telekom indeks (Slika 17.).

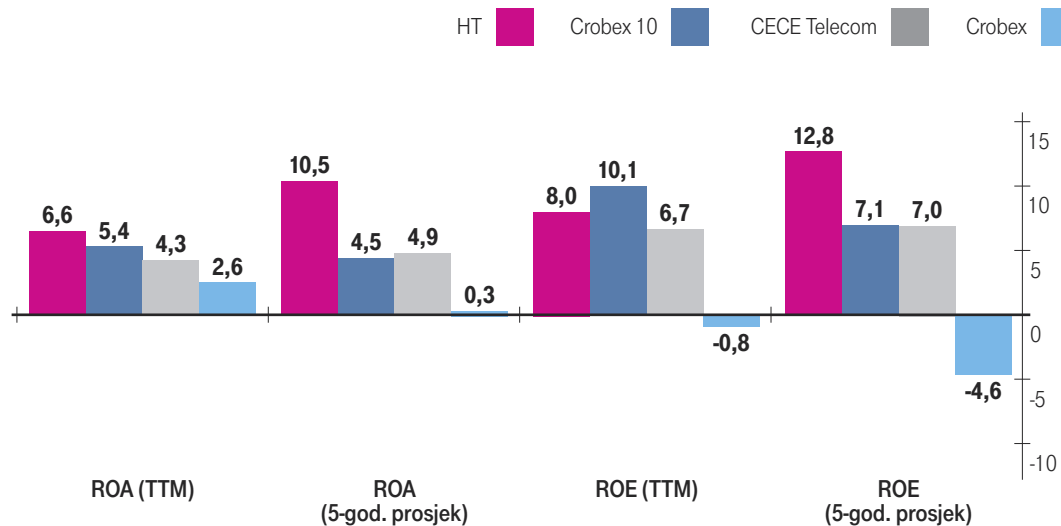
Iako je precizno izoliranje uzroka višeg rizika specifičnog za kompaniju u slučaju dionica uključenih u CECE Telekom indeks u odnosu na dionicu HT-a d.d. otežano agregiranim podacima, uzroke nižeg rizika specifična za HT Grupnu svakako valja naći u **superiornijem upravljanju imovinom i kapitalom** (Slika 18.). Dionica HT-a d.d. **dominira po svim pokazateljima učinkovitosti upravljanja imovinom i kapitalom** u usporedbi s prosjekom regionalnih telekomunikacijskih kompanija.

Volatilnost je statistička mjera disperzije prinosa na dionicu ili dionički indeks. Predstavlja varijabilnost prinosa na dionicu ili indeks u odnosu na očekivani prinos tijekom određenog razdoblja (npr. 90 dana). Mjeri ukupni rizik dionice ili indeksa te se izračunava standardnom devijacijom prinosa (σ) ili varijancom (σ^2). Ukupni rizik dionice sastoji se od sistematskog i specifičnog rizika. Uobičajeno veća volatilnost znači veću rizičnost dionice.

SLIKA 17. Rizičnost dionice HT-a d.d. i dionica iz CECE Telekom indeksa u lipnju 2016. godine

SLIKA 18. Učinkovitost upravljanja imovinom i kapitalom (u postotku), HT d.d. i prosjeci odabranih indeksa

HT Grupa učinkovitija je u upravljanju imovinom u odnosu na prosječnu kompaniju uključenu u CROBEX10 na domaćem tržištu kapitala.

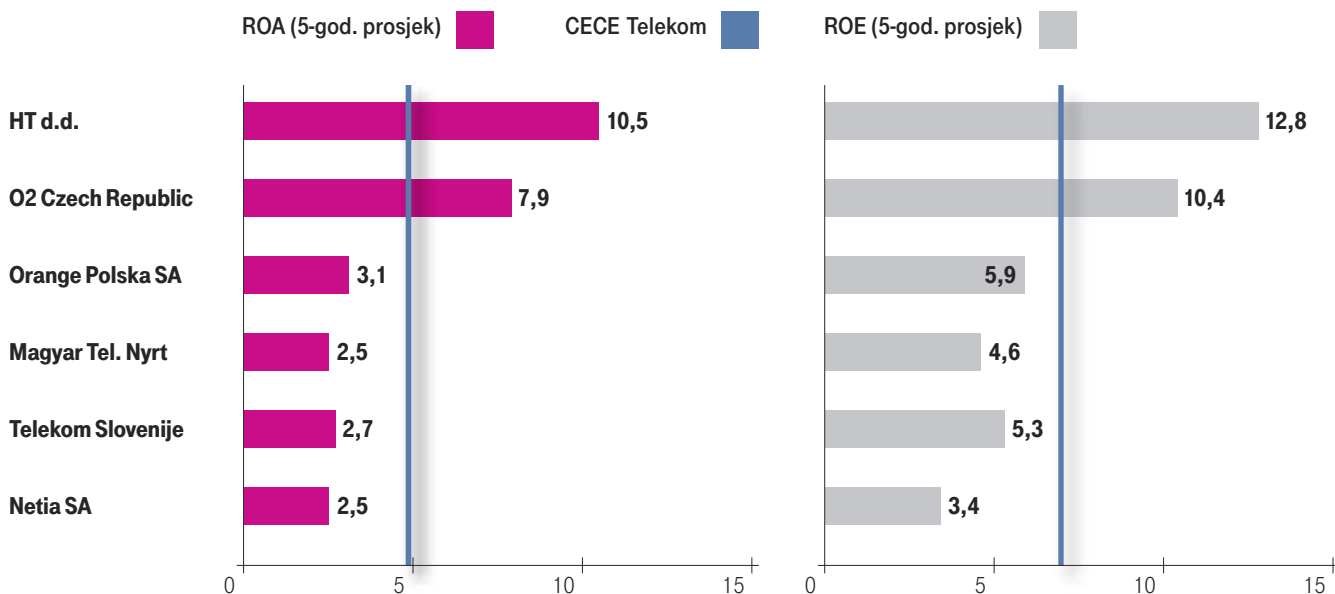
Ako se analizira učinkovitosti upravljanja imovinom i kapitalom u posljednjih pet godina, HT Grupa

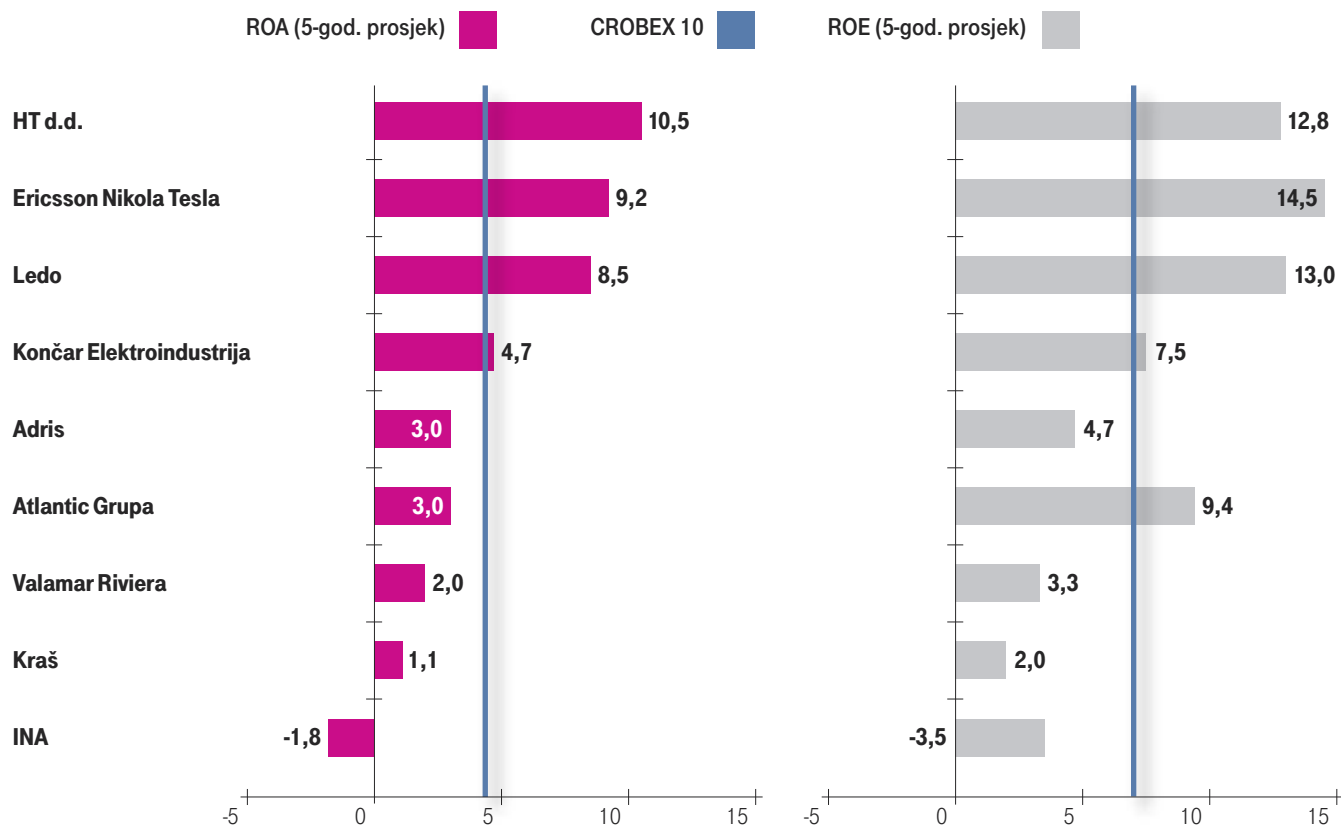
pokazuje bolje rezultate od svih regionalnih konkurenata uključenih u CECE Telecom indeks (Slika 19.).

Beta dionice mjera je sistematskog rizika dionice – mjeri rizik dionice u odnosu na tržište. Beta tržišta ima vrijednost 1.00. Ako beta neke dionice ima vrijednost veću od 1, dionica je rizičnija od tržišta, a ako je vrijednost bete manja od 1, dionica je manje rizična od tržišta.

SLIKA 19. Učinkovitost upravljanja imovinom i kapitalom (u postotku), HT d.d. i dionica iz CECE Telecom indeksa

SLIKA 20. Učinkovitost upravljanja imovinom i kapitalom (u postotku), HT d.d. i dionica iz CROBEX10 indeksa

→ U petogodišnjem razdoblju **HT Grupa učinkovitije je upravljala imovinom od svih deset najboljih kompanija čije su dionice uključene u prestižni domaći indeks CROBEX10** (Slika 20.)

U petogodišnjem razdoblju **HT Grupa u prosjeku je učinkovitije upravljala kapitalom od prosječne kompanije uključene u CROBEX10 na domaćem tržištu kapitala.**

Ako se analiziraju pojedinačne kompanije uključene u CROBEX 10, HT Grupa je u posljednjih pet godina bila među trima najučinkovitijim kompanijama najučinkovitije kompanije prema kriteriju upravljanja kapitalom.

HT GRUPA I KORPORATIVNA DRUŠTVENA ODGOVORNOST

Jedan je od strateških ciljeva poslovanja HT Grupe jačanje korporativne odgovornosti te dugoročne održivosti poslovanja Grupe. To znači da Grupa kroz raznolik skup aktivnosti pokušava doprinijeti zajednici u kojoj posluje, zbog čega si ona postavlja ciljeve koji nisu izravno vezani za poslovne rezultate. Posebno je važno pritom istaknuti doprinos koji HT Grupa kao najveća visokotehnološka kompanija u zemlji i kao privatna uslužna kompanija s najvećim izdvajanjima za investicije u zemlji ima u pokretanju digitalnog razvoja društva.

HT Grupa 2015. godine usvojila je Politiku o društvenoj odgovornosti koja je oblikovana kao temelj na kojemu će Grupa utvrditi, održavati, pratiti i nadalje razvijati svoje odgovornosti u vezi s korporativnom odgovornošću i s njima povezane dužnosti, kao i svoje radne i koordinacijske procese. Politiku su usvojile i sve članice HT Grupe. Pritom HT Grupa prepoznaje sljedeće tipove korporativne odgovornosti koji su predmet poslovnih aktivnosti, kontinuiranog praćenja i usavršavanja:

- odgovornost prema društvu,
- odgovornost prema zaposlenicima,
- odgovornost prema korisnicima,
- odgovornost prema dobavljačima,
- odgovornost prema okolišu.

Budući da je HT d.d. najveća kompanija u sastavu Grupe, aktivnosti koje HT d.d. poduzima u sklopu korporativne društvene odgovornosti daju pečat

korporativnoj društvenoj odgovornosti čitave Grupe. Valja stoga naglasiti da je HT d.d. usvojio Strategiju društvene odgovornosti i održivog poslovanja kojom definira tri glavna područja na koja se usmjeravaju aktivnosti kompanije:

- tehnologija i komunikacije,
- edukacija i digitalizacija,
- zaštita okoliša.

U sklopu područja tehnologije i komunikacija cilj je HT-a d.d. omogućiti što bolju povezanost u privatnom i poslovnom životu, razvijati inovativna i visokokvalitetna telekomunikacijska rješenja te nuditi usluge koje unapređuju svakodnevni život svih građana kroz komunikaciju i povezivanje.

U sklopu područja edukacije i digitalizacije cilj je HT-a d.d. što većem broju ljudi osigurati pristup telekomunikacijskim uslugama i integraciju u društvo znanja. Kompanija također želi omogućiti da napredne tehnologije budu dostupne svima i u svakom trenutku. U sklopu područja zaštite okoliša cilj je HT-a d.d. odgovorno korištenje resursa i smanjivanje emisija stakleničkih plinova.

Budući da je cilj Ekonomskog atlasa HT Grupe na sustavan, vjerodostojan i konzistentan način procijeniti utjecaj i ekonomsku važnost HT Grupe za ukupno gospodarstvo Republike Hrvatske, od posebne je važnosti korporativno odgovorno ponašanje Grupe prema društvu koje se očituje u suradnji Grupe s obrazovnim, kulturnim i znanstvenim ustanovama, →

HT d.d., kao najveća članica HT Grupe i šesta najveća kompanija u Republici Hrvatskoj kojoj su na raspolaganju najveća financijska sredstva, svoje filantropske aktivnosti organizira u sklopu krovnoga godišnjeg donacijskog programa „Zajedno smo jači”

nevladinim organizacijama koje se brinu o osobama s posebnim potrebama, osobama u nepovoljnom položaju te s organizacijama koje promiču vrijednosti civilnog društva. Pritom valja posebno istaknuti filantropske i volonterske aktivnosti Grupe.

Posvećenost filantropskim aktivnostima rezultirala je ukupnim izdvajanjima HT Grupe za donacije u iznosu od 19,3 milijuna kuna u razdoblju od 2009. do 2015. godine.

HT d.d., kao najveća članica HT Grupe i šesta najveća kompanija u Republici Hrvatskoj kojoj su na raspolaganju najveća financijska sredstva, svoje filantropske aktivnosti organizira u sklopu krovnoga godišnjeg donacijskog programa „Zajedno smo jači”.

U sklopu programa jednom godišnje raspisuje se natječaj koji ima cilj pružiti podršku projektima usmjerenima na poboljšanje kvalitete života lokalnih zajednica u segmentu tehnologije i komunikacija, edukacije i digitalizacije te zaštite okoliša.

Od pokretanja programa 2006. godine HT d.d. je s više od osam milijuna kuna podržao ostvarivanje gotovo 240 vrijednih projekata.

Prepoznavši važnost ulaganja u popularizaciju znanosti među mlađim generacijama, HT d.d. je u sklopu programa „Zajedno smo jači” u 2016. godini financijski pomogao dva najbolja STEM projekta u području novih tehnologija i znanosti – „Internet of Things u hrvatskim osnovnim školama 2016.” i „Campus” – koji nastoje podići kvalitetu obrazovanja osnovnoškolaca u području znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike. Svaki od projekata

zahvaljujući dodijeljenoj donaciji moći će realizirati niz aktivnosti koje će djecu i mlade kroz igru uvesti u svijet znanosti, a projektima će svoj doprinos u vidu znanja i iskustva dati i sami zaposlenici HT-a.

Nositelj je projekta „**Internet of Things u hrvatskim osnovnim školama 2016.**” Institut za razvoj i inovativnost mladih. Cilj je prve faze projekta okupiti pedesetak škola i gotovo 750 učenika. Projekt će omogućiti razvijanje učeničkog i nastavničkog potencijala u području robotike kroz prethodno utemeljenu Croatian Makers robotičku ligu, gdje će najmlađe generacije učiti napredne koncepte automatike i razvijati svoje informatičke vještine na praktičan, zabavan i cjelovit način. Projekt kapitalizira odnose s najboljim edukatorima i njihovim školama razvijene kroz program Croatian Makers i pogotovo kroz Croatian Makers ligu, u čijem je prvom kolu sudjelovalo 1.150 đaka u 19 centara širom zemlja s 1.100 doniranih robota od Instituta za razvoj i inovativnost mladih. Ciljevi su projekta „Internet of Things u hrvatskim osnovnim školama 2016.”: uvođenje naprednih koncepata automatike i interneta stvari u hrvatsko školstvo, populariziranje koncepta interneta stvari, uključivo „pametnih kuća” u hrvatskoj javnosti te razvoj informatičkih vještina u najmlađoj populaciji (niži razredi osnovne škole) osnaživanjem vještina Logo programiranja.

Nositelj je projekta „**Campus**” Astronomsko društvo Višnjan. Projekt je zamišljen kao sustav rezidencijalnih radionica (škola i kampova) za učenike osnovnih i

srednjih škola. Osim s učenicima zainteresiranima za STEM područja, projekt predviđa i rad s nastavnicima, mentorima, asistentima i volonterima koji se bave mladima u STEM područjima. Polaznici kampa imat će priliku sudjelovati u različitim aktivnostima vezanima uz STEM područje, a zahvaljujući donaciji radionice će moći primiti do 450 djece, što je čak trostruko više od dosadašnjih mogućnosti. Astronomsko društvo i jedna od najproduktivnijih zvjezdarnica svijeta projekt su razvili u sklopu Znanstveno-edukacijskog centra Višnjan, a iznos dobiven na ovom natječaju Zvjezdarnica Višnjan planira utrošiti na opremanje interdisciplinarnog Laboratorija za biologiju, kemiju i astrobiologiju (LABOS) u sklopu kampa. Ciljevi su projekta „Campus“: povećati atraktivnost i interes za STEM područja među djecom i mladima, raditi na stručnom osposobljavanju nastavnika i mentora u STEM područjima, postići prostorne i materijalne uvjete da što više djece i mladih može iskusi rad u STEM područjima kroz rezidentne programe te motivirati djecu i mlade da odabiru znanstvene, tehnološke i liderske karijere.

Valja također istaknuti da osim financijske podrške HT d.d. na raspolaganje društvu stavlja i usluge, stručnost te tehničke resurse. Naime, od 2001. godine HT d.d. podupire velik broj inicijativa osiguravanjem humanitarnih telefonskih brojeva kojima se najšira javnost može uključiti i dati svoju financijsku podršku, pritom se u potpunosti odričući prihoda. U 2015. godini na taj je način HT d.d. potpomogao radu udruga RTL pomaže djeci, Zaklada Ana Rukavina i Savez društava Naša djeca Hrvatske.

HT d.d. također ima veliku ulogu u razvoju društva znanja potpomažući okupljanja tehnoloških stručnjaka kao što su WinDays, konferencija MIPRO, COMBIS konferencija, SEE Cloud Computing Forum, Bug Future Show, Idea Knockout i ostala događanja povezana s ICT i telekomunikacijskim sektorom i njegovim zajednicama. HT d.d. podupire i Weekend Media Festival te Dane komunikacija koji su prepoznata mjesta okupljanja marketinških profesionalaca i komunikatora. Druga članica HT Grupe, Combis, također tradicionalno potiče i podupire razmjenu znanja na različitim ICT konferencijama, kako u Hrvatskoj tako i izvan Hrvatske. Ta je kompanija u 2015. godini sponzorirala Cisco Connect, Microsoft Windays, Oracle Day, konferenciju OMGcommerce, Telco Cloud Forum i dvije IDC konferencije u Ukrajini i Poljskoj.

Astronomsko društvo Višnjan nositelj je projekta "Campus" kojeg je Hrvatski Telekom financijski pomogao u sklopu projekta "Zajedno smo jači"

ZAKLJUČCI

Proizvodnjom i prodajom svojih proizvoda i usluga HT Grupa značajno doprinosi rastu i razvoju hrvatskoga gospodarstva. Iz analize predstavljene u Ekonomskom atlasu HT Grupe može se zaključiti sljedeće:

■ HT Grupa daje značajan doprinos hrvatskom gospodarstvu

- ukupni utjecaj HT Grupe na BDP procijenjen je na 10,5 milijardi kuna, što predstavlja 3,14 posto BDP-a ostvarenog u Hrvatskoj u 2015.
- za svaku kunu izravnog doprinosa Grupa stvara još 2,62 kune neizravnog doprinosa BDP-u kroz potrošnju zaposlenika i dobavljača HT Grupe
- HT Grupa generirala je ukupno 27.230 radnih mjesta u 2015. (2,01 posto ukupne zaposlenosti u Hrvatskoj)
- na svako radno mjesto u HT Grupi aktivnostima Grupe generiraju se još 4,43 radna mjesta u ostatku ekonomije
- HT Grupa svojim je aktivnostima generirala oko 3,2 milijarde kuna uplaćenih poreza (3,8 posto ukupnih poreznih prihoda u 2015.)

■ HT Grupa važan je nosilac investicijskih aktivnosti i tehnološkog razvoja zemlje

- u razdoblju od 2007. do 2015. HT d.d. je investirao više od deset milijardi kuna
- HT d.d. je privatna kompanija iz uslužnog sektora koja najviše novca ulaže u investicije te je po veličini investicija koje ulaže u infrastrukturu najbolja privatna kompanija u Hrvatskoj
- HT Grupa najveća je visokotehnološka kompanija u zemlji na koju se odnosi 26 posto BDV i 40 posto dobiti visokotehnološkog sektora
- HT Grupa najveći je pojedinačni ulagač u tehnološku infrastrukturu u visokotehnološkom sektoru
- ulaganjima u unapređenje telekomunikacijske infrastrukture HT Grupa stvara potencijal za poboljšanje konkurentnosti svih poduzetnika i podizanje kvalitete života stanovništva

■ HT d.d. je važan dionik hrvatskoga korporativnog sektora

- HT d.d. je šesta po veličini kompanija u Hrvatskoj po kriteriju ukupnih prihoda
- HT d.d. je prva kompanija u Hrvatskoj po iznosu ukupno novostvorene vrijednosti (dohotka) za zaposlenike, vlasnike i državu u razdoblju od 2011. do 2015.
- HT d.d. je i najbolja kompanija u Hrvatskoj po kriteriju ukupne dobiti ostvarene u razdoblju od 2011. do 2015.

■ HT Grupa uvrštenjem dionica HT-a d.d. na Zagrebačku burzu znatno je potaknula razvoj tržišta kapitala i dioničarstva u Hrvatskoj

- domaće fizičke osobe od dividende HT-a d.d. ostvarile su kumulativno 2,4 milijarde kuna, što predstavlja 2 posto raspoloživog dohotka kućanstava u razdoblju isplate dividende
- dionica HT-a d.d. ostvaruje najveći udio u free float tržišnoj kapitalizaciji i najveći udio u volumenu trgovanja, a uz to ima superiorniju likvidnost i nižu volatilnost (rizičnost) u odnosu na prosjek tržišta
- dionica HT-a d.d. dominira po svim pokazateljima učinkovitosti upravljanja imovinom i kapitalom u usporedbi s prosjekom regionalnih telekomunikacijskih kompanija

Rezultati procjene utjecaja HT Grupe na hrvatsko gospodarstvo predstavljeni u Ekonomskom atlasu zorno ukazuju na važnost velikih kompanija poput HT Grupe za ukupnu ekonomsku aktivnost zemlje. Rezultati također jasno sugeriraju da u uspjehu kompanije sudjeluju te da od njega imaju izravnu korist sve skupine zainteresiranih dionika, od vlasnika kompanije, do zaposlenika, dobavljača i države. U slučaju HT Grupe važnu ulogu u široj distribuciji uspjeha kompanije ima i društveno odgovorno ponašanje kojim kompanija sudjeluje u uspostavi i promociji društva znanja, tehnološkog napretka, digitalizacije, edukacije i održivog razvoja. →

→ Međutim, ni jedna kompanija, ma kako velika i značajna bila za ekonomiju, ne može samostalno nositi ekonomski rast zemlje. Potrebno je mnogo uspješnih kompanija koje su sposobne konkurirati na međunarodnim tržištima i kontinuirano uvoditi inovacije u svoje poslovanje. No isto tako potrebna je i poticajna poslovna klima, učinkovita javna uprava i sudstvo, jednostavan i predvidiv porezni sustav te makroekonomska stabilnost. Nad tim ekonomskim i institucionalnim preduvjetima propulzivnog poslovanja kompanije nemaju nikakvu kontrolu, a upravo nedostatak tih preduvjeta može umanjiti uspjeh čak i onih kompanija koje su

iznimno stabilne i koje iskazuju značajan potencijal za budući rast, umanjujući time i budući rast čitavog gospodarstva.

Država i nositelji javnih politika stoga su ti koji moraju svojim kontinuiranim aktivnostima usmjerenima k uspostavi i unapređenju preduvjeta poslovanja omogućiti stabilnost poslovanja i neometani daljnji razvoj kompanijama poput HT Grupe. Jer, kao što sugeriraju rezultati analiza predstavljenih u Ekonomskom atlasu, od stabilnosti poslovanja HT Grupe i njezina daljnjeg razvoja korist imaju ne samo vlasnici, zaposlenici, dobavljači i državni proračun nego i čitavo društvo.

DODATAK 1.

METODOLOGIJA

Procjena ukupnog doprinosa HT Grupe temelji se na primjeni input-output metodologije. U svojem najpoznatijem obliku input-output analiza odnosi se na primjenu statičnog input-output modela koji je osmislio američki ekonomist ruskog podrijetla Wassily Leontief.

U input-output pristupu nacionalno je gospodarstvo podijeljeno u n sektora, a vrijednosna struktura isporuka svakog od sektora može se opisati sljedećim sustavom jednačnji:

$$\begin{aligned}x_1 &= a_{11}^D x_1 + \dots + a_{1j}^D x_j + \dots + a_{1n}^D x_n + f^D_1 \\x_i &= a_{i1}^D x_1 + \dots + a_{ij}^D x_j + \dots + a_{in}^D x_n + f^D_i \\x_n &= a_{n1}^D x_1 + \dots + a_{nj}^D x_j + \dots + a_{nn}^D x_n + f^D_n\end{aligned}$$

Oznaka x predstavlja vrijednost bruto proizvodnje pojedinog sektora (od 1 do n), dok se na desnoj strani jednačnje nalazi vrijednosna struktura isporuka svakog od sektora. Pokazatelji a_{ij} nazivaju se tehničkim koeficijentima koji opisuju udio dobara i usluga za intermedijarnu potrošnju koji sektor i isporučuje sektoru j u vrijednosti proizvodnje sektora j . Tako se bruto proizvodnja svakog od sektora isporučuje drugim proizvodnim sektorima u vrijednosti određenoj tehničkim koeficijentima i bruto outputom tih drugih sektora te finalnim potrošačima (f^D).

Isporuke HT Grupe mogu se prikazati kao jedan redak, odnosno određena jednačnja u sustavu. Ukupna vrijednost proizvodnje telekomunikacijskih usluga isporučena je finalnim potrošačima (f^D) te ostalim proizvođačima u nacionalnom gospodarstvu sukladno udjelu telekomunikacijskih usluga u njihovu outputu. U matricnom prikazu input-output model u kojem su razdvojene uporabe dobara i usluga na domaće i uvozno podrijetlo preglednije se može zapisati kao:

$$\begin{aligned}A^D x + f^D &= x \\x - A^D x &= f^D \\(I - A^D)x &= f^D\end{aligned}$$

Matrica A^D je matrica koja opisuje tehnologiju proizvodnje svakog od proizvodnih sektora. Svaki stupac matrice prikazuje udio domaćih inputa koji su potrebni za proizvodnju jedinice outputa sektora j (a_{ij} , $i=1$ do n). Umnoškom matrice A^D i vrijednosti outputa (x) dobiva se ukupna intermedijarna potrošnja svakog od sektora. Zbroj ukupne intermedijarne i finalne potrošnje jednak je vrijednosti proizvodnje u nacionalnom gospodarstvu za svaki od n sektora, a finalna potražnja

jednaka je razlici između outputa i intermedijarne potražnje.

Rješenje sustava, odnosno određivanje razine domaće proizvodnje uz zadanu finalnu potrošnju domaćih proizvoda i usluga jest:

$$x = (I - A^D)^{-1} f^D.$$

Matrica $(I - A^D)^{-1}$ u ekonomskoj se literaturi naziva Leontijevljeva inverzna matrica, a zbroj svakog stupca prikazuje multiplikator proizvodnje za određeni proizvodni sektor, odnosno pokazatelj ukupnog povećanja outputa u nacionalnom gospodarstvu koji je rezultat porasta finalne potražnje za jednom jedinicom proizvodnje toga određenog sektora. Ukupna potražnja za telekomunikacijskim uslugama određena je finalnom potražnjom (osobna potrošnja, potrošnja države i neprofitnih ustanova, investicije i izvoz). Potrošači svojom potražnjom određuju količinu izravno isporučenih usluga finalnim potrošačima, ali i razinu isporuka telekomunikacijskih usluga drugim domaćim proizvođačima koji se u svojim proizvodnim procesima koriste telekomunikacijskim uslugama.

Osim razine proizvodnje potrebne za isporuku zadane visine finalne potražnje, input-output model daje odgovor i na pitanja o bruto dodanoj vrijednosti te zaposlenosti po proizvodnim sektorima koja je potrebna za isporuke određenog iznosa finalnih uporaba.

Vektor bruto dodane vrijednosti označen s $v = (v_1, v_2, \dots, v_n)$ predstavlja zbroj sastavnica bruto dodane vrijednosti $v = w + t + o$, pri čemu je svaka od sastavnica također n -dimenzionalni vektor koji prikazuje distribuciju pojedinih komponenata dodane vrijednosti po proizvodnim sektorima.

Kako su i rad i kapital također inputi korišteni u proizvodnom procesu, Leontijevljeva proizvodna funkcija korištena u input-output modelu također pretpostavlja njihov fiksni udio u bruto dodanoj vrijednosti. Ako matricu V definiramo kao matricu bruto dodane vrijednosti koja po stupcima sadrži elemente udjela svake od sastavnica BDV-a u ukupnoj proizvodnji određenog sektora, tada se temeljem input-output modela može izračunati i bruto dodana vrijednost koja je sadržana u proizvodnji potrebnoj za zadovoljavanje zadane razine finalnih isporuka.

$$BDV = V(I - A^D)^{-1} f^D \rightarrow$$

Uz zadanu egzogenu razinu finalne potražnje za dobrima i uslugama moguće je izračunati ne samo razinu bruto outputa nego i bruto dodane vrijednosti, koja će se ostvariti u svakom od proizvodnih sektora u proizvodnim procesima namijenjenima zadovoljavanju finalne potražnje.

Multiplikator outputa tipa I (uključeni samo izravni i neizravni učinci)

Povećanje finalne potrošnje domaćih proizvoda izravno utječe na prihode, odnosno bruto proizvodnju telekomunikacija, ali i svih ostalih sektora koji izravno isporučuju dobra i usluge namijenjene dodatnoj finalnoj potrošnji. Kako bi mogli proizvesti traženu količinu proizvodnje, isporučitelji telekomunikacijskih usluga moraju nabaviti proizvodne inpute od ostalih domaćih i inozemnih proizvođača sukladno karakteristikama proizvodnog procesa. U input-output modelu pretpostavljeno je postojanje Leontijevljeve proizvodne funkcije koju karakterizira fiksni udio proizvodnih inputa u vrijednosti proizvodnje određenoga proizvodnog sektora, kao što je opisano matricom A . U prvom koraku porast finalne potražnje za proizvodima telekomunikacijskog sektora implicira porast vrijednosti proizvodnje, ali i porast potrošnje intermedijarnih dobara i usluga koje isporučuju dobavljači. Domaća intermedijarna potrošnja sektora zadana je postojećom tehnologijom opisanom input-output koeficijentima. U drugom koraku povećanje intermedijarne potrošnje i -tog sektora utječe na porast prihoda domaćih sektora koji proizvode dobra i usluge koji se troše u proizvodnom procesu i -tog sektora. Povećanjem proizvodnje svih sektora koji isporučuju dobra i usluge, također rastu HT i njegova intermedijarna potrošnja, sukladno strukturi inputa kojima se koristi, a koja je također opisana odgovarajućim stupcima matrice A . Ukupna vrijednost porasta domaće proizvodnje, koja je izravno i neizravno vezana uz porast autonomne finalne potražnje, prikazana je Leontijevljevim inverzom, odnosno matricom $(I - A^D)^{-1}$.

Multiplikator proizvodnje (outputa) sektora i definiran je kao ukupna vrijednost proizvodnje svih gospodarskih sektora u ukupnom nacionalnom gospodarstvu, a potreban je za zadovoljenje finalne potražnje telekomunikacijskih usluga u iznosu od jedne jedinice iskazane u monetarnom iskazu.

Multiplikator bruto dodane vrijednosti tipa I

Analiza učinaka promjene egzogene finalne potražnje obično je vezana uz učinke na kretanje bruto dodane vrijednosti, koja je jednaka razlici između bruto outputa i intermedijarne potražnje. Proizvodni sektori koriste se inputima ostalih proizvodnih sektora, te tek razlika između bruto proizvodnje i vrijednosti utrošenih inputa predstavlja mjeru dodane vrijednosti koja ostaje na raspolaganju za raspodjelu na sastavnice dohotka – bruto plaće, neto poreze i poslovni višak – koje se troše na finalna dobra i usluge, čime se povećava razina blagostanja u nacionalnom gospodarstvu.

$$BDV = V(I - A^D)^{-1}f^D$$

Elementi matrice V predstavljaju input-output koeficijente za bruto dodanu vrijednost, odnosno udio pojedinih sastavnica bruto dodane vrijednosti u bruto outputu svakog od sektora nacionalnog gospodarstva. Ako se umnožak Leontijevljeve inverzne matrice i finalne potražnje množi s matricom udjela pojedinih sastavnica bruto dodane vrijednosti, rezultat će biti porast bruto dodane vrijednosti koji je posljedica povećanja finalne potražnje za proizvodima domaćih proizvodnih sektora, odnosno u konkretnom slučaju telekomunikacijskih usluga.

Multiplikator bruto dodane vrijednosti omjer je između pojedinih elemenata vektora retka $v(I - A^D)^{-1}$ i elemenata vektora retka v koji prikazuje udio bruto dodane vrijednosti u bruto outputu svake od djelatnosti. Kao rezultat jediničnog porasta finalne potražnje za telekomunikacijskim uslugama izravno će porasti bruto output te sukladno tomu i bruto dodana vrijednost tog sektora. Međutim, rasprostiranjem multiplikativnih učinaka na ostale proizvodne sektore, porast bruto outputa svih sektora rezultirat će i multiplikativnim porastom bruto dodane vrijednosti u ukupnom nacionalnom gospodarstvu. Dobiveni omjer između ukupne bruto dodane vrijednosti koja je izravno i neizravno vezana uz isporuku telekomunikacijskih usluga i bruto dodane vrijednosti izravno ostvarene u HT-u, naziva se multiplikator bruto dodane vrijednosti.

Multiplikator zaposlenosti tipa I

Slično kao i u slučaju bruto dodane vrijednosti, množenje Leontijevljeve inverzne matrice s vektorom retkom e rezultira ukupnim izravnim i neizravnim povećanjem zaposlenosti u ukupnom nacionalnom gospodarstvu, a koji je posljedica jedinične promjene finalne potražnje za dobrima i uslugama HT-a.

Multiplikator zaposlenosti tipa I omjer je između ukupnog povećanja zaposlenosti koji obuhvaća izravne i neizravne učinke promjene finalne potražnje $e(I - AD)^{-1}$ i omjera broja zaposlenih te proizvodnje svakog od proizvodnih sektora (u konkretnom slučaju telekomunikacijskim uslugama) koji odražava samo izravne potrebe za proizvodnim faktorom rada za svaki od sektora.

Model s endogenim sastavnicama finalne potražnje, inducirani učinci i multiplikator tipa II

U skladu s ekonomskom teorijom, može se očekivati da pojedine sastavnice finalne potražnje nisu potpuno egzogene, nego ovise o ostalim varijablama modela, poput razine bruto dodane vrijednosti i ostvarenog dohotka. To se primarno odnosi na osobnu potrošnju. Ona u većini makroekonomskih modela ovisi o razini ostvarenog dohotka te povećanju outputa i bruto dodane vrijednosti koja se raspodjeljuje unutar gospodarstva povećavajući raspoloživi dohodak kućanstava, a povećanje raspoloživog dohotka kućanstva zauzvrat će uzrokovati dodatno povećanje osobne potrošnje.

U input-output terminologiji u pogledu egzogenosti finalne potražnje razlikuju se dva tipa modela: otvoreni i zatvoreni. Otvoreni model razdvaja gospodarstvo na dva segmenta. Prvi segment obuhvaća proizvodne sektore u kojima postoji međusektorska povezanost između različitih sektora u skladu s tehnološkim procesima te razina proizvodnje svakog sektora ovisi o proizvodnji koju ostvaruju ostali sektori. Drugi segment obuhvaća neproizvodne sektore koji su nositelji finalne potražnje, a koja je prema pretpostavkama otvorenog modela potpuno egzogena. U otvorenom modelu egzogena finalna potražnja putem potražnje za dobrima i uslugama proizvodnih sektora te međusektorske tehnološke povezanosti određuje ukupnu razinu proizvodnje u gospodarstvu, no razina proizvodnje i dohotka ne utječu na finalnu potražnju.

Multiplikator bruto outputa tipa II koji obuhvaća izravne, neizravne i inducirane učinke

U tehničkom smislu uključivanje induciranih učinaka provodi se konstrukcijom matrica H koja, pored izravnih i neizravnih učinaka obuhvaćenih multiplikatorom tipa I, obuhvaća i dodatni redak, odnosno stupac s dohocima i potrošnjom sektora kućanstava. Time je moguće obuhvatiti i inducirane učinke koji se odnose na porast proizvodnje svakog od sektora, a koji su posljedica ne samo postojanja međusektorskih veza proizvodnih sektora nego i proizvodnje za zadovoljenje dodatne osobne potrošnje koja je inducirana porastom dohotka.

Porast proizvodnje u svakom od sektora podrazumijeva i rast dohodaka kućanstava porastom bruto plaća, a budući da u zatvorenom modelu osobna potrošnja ovisi o ostvarenom dohotku, rast proizvodnje dovodi do dodatnog porasta proizvodnje namijenjene zadovoljenju povećane osobne potrošnje koja je inducirana povećanjem dohotka uslijed prvotnog povećanja proizvodnje.

Multiplikator bruto dodane vrijednosti tipa II

Multiplikator bruto dodane vrijednosti u modelu zatvorenom sa sektorom kućanstava, pored izravne i neizravne promjene BDV-a, obuhvaća i inducirane učinke, odnosno bruto dodanu vrijednost koju ostvaruju i proizvođači koji isporučuju dobra i usluge za zadovoljenje dodatne osobne potrošnje koja je inducirana porastom gospodarske aktivnosti vezanom uz isporuku telekomunikacijskih usluga. Omjer između ukupnog porasta (izravni, neizravni i inducirani učinci) bruto dodane vrijednosti, koji je induciran jediničnim porastom finalne potražnje, i izravnog porasta BDV-a u jedinici koja izravno isporučuje proizvod za finalnu potrošnju, naziva se multiplikator bruto dodane vrijednosti tipa II.

Osim multiplikatora ukupne bruto dodane vrijednosti moguće je izračunati i multiplikatore pojedinih sastavnica – bruto plaća, neto poreza i poslovni višak – tako da se umjesto vektora v koristi odgovarajućim vektorom koji koristi udio pojedine sastavnice bruto dodane vrijednosti (w, t, o).

→

U zatvorenom modelu multiplikator tipa II, koji prikazuje ukupnu promjenu broja zaposlenih koja je inducirana porastom egzogene finalne potražnje, temelji se, kao i bruto dodana vrijednost, predmnoženjem matrice Hx s vektorom retkom e (pokazatelj potrebnog broja zaposlenih osoba po jedinici outputa). Omjer između ukupnog povećanja zaposlenosti, koji obuhvaća izravne, neizravne i inducirane učinke promjene finalne potražnje eHx , omjera broja zaposlenih i proizvodnje svakog od proizvodnih sektora koji odražava samo izravne potrebe za proizvodnim faktorom rada e , naziva se multiplikator zaposlenosti tipa II.

Primjenom multiplikatora tipa I za sektor telekomunikacija moguće je kvantificirati neizravne učinke na bruto vrijednost proizvodnje, BDV i zaposlenost. Za razdoblje 2010. – 2012. primijenjen je multiplikator iz službeno objavljenih input-output tablica, dok je za razdoblje od 2013. do danas primijenjen multiplikator dobiven RAS metodom kojom se stari tehnološki koeficijenti ažuriraju sukladno novijim podacima o strukturnim karakteristikama gospodarstva iz sustava nacionalnih računa Republike Hrvatske. Može se uočiti da su najsnažniji neizravni učinci na zaposlenost dobavljača u proizvodnom lancu telekomunikacijskih usluga.

Usporedba multiplikatora

Tablica 11. prikazuje multiplikatore tipa I i tipa II iz raspoloživih input-output tablica za djelatnost telekomunikacija 2004. i 2010. godine te procijenjene input-output tablice za 2013. godinu koja se temelji na RAS metodi. Multiplikatori za 2004. godinu temelje se na staroj KPD 2002 klasifikaciji te nisu raspoloživi odvojeni podaci za poštu i telekomunikacije. Proizvodni procesi u ovim dvjema kategorijama relativno su heterogeni te se manji multiplikator može pripisati djelatnosti pošte koja je radno intenzivnija i proizvodni je proces temeljen primarno na jednostavnoj tehnologiji, dok je proizvodni proces u proizvodnji telekomunikacijskih usluga složeniji i očekivani su snažniji multiplikativni učinci. To je posebno očito kod multiplikatora zaposlenosti jer su izravne potrebe za zaposlenicima po jedinici outputa značajno veće u sektoru pošte u odnosu na telekomunikacije, te je nazivnik koji sadrži izravne potrebe za zaposlenima visok, što utječe na niži multiplikator.

Tablica 11. Usporedba multiplikatora za sektor telekomunikacija

	Multiplikator I			Multiplikator II		
	Output	BDV	Zaposlenost	Output	BDV	Zaposlenost
2004.*	1,536	1,489	1,674	2,115	1,984	2,579
2010.	1,463	1,416	2,595	1,830	1,741	3,966
2013.	1,651	1,596	2,790	2,105	2,024	4,572

*U 2004. multiplikator obuhvaća sektor pošte i telekomunikacija

DODATAK 2.

DEFINICIJE KORPORATIVNIH SEKTORA

Sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije

Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka
Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa
Emitiranje programa
Telekomunikacije
Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima
Informacijske uslužne djelatnosti
Znanstveno istraživanje i razvoj

Uslužni sektor koji primjenjuje znanja i visoke tehnologije

Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa
Emitiranje programa
Telekomunikacije
Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima
Informacijske uslužne djelatnosti
Znanstveno istraživanje i razvoj

Uslužni sektor koji intenzivno primjenjuje znanja

Vodeni prijevoz; Zračni prijevoz
Izdavačke djelatnosti, Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa; Emitiranje programa; Telekomunikacije; Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima; Informacijske uslužne djelatnosti
Financijske aktivnosti i djelatnosti osiguranja
Pravne i računovodstvene djelatnosti; Upravljačke djelatnosti: savjetovanje u vezi s upravljanjem; Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo; Znanstveno istraživanje i razvoj; Promidžba (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta; Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; Veterinarske djelatnosti
Djelatnosti zapošljavanja
Zaštitne i istražne djelatnosti
Javna uprava i obrana; Obvezno socijalno osiguranje; Obrazovanje; Djelatnosti zdravstvene zaštite; Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem; Umjetnost, zabava i rekreacija

Sektor informacija i komunikacija

Izdavačke djelatnosti
Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa
Emitiranje programa
Telekomunikacije
Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima
Informacijske uslužne djelatnosti

LITERATURA

Atkinson, R. D., Castro, D. i S. J. Ezell (2009)

„**The Digital Road to Recovery: A Stimulus Plan to Create Jobs, Boost Productivity and Revitalize America**”, The Information Technology & Innovation Foundation, dostupno na www.itif.org/files/roadtorecovery.pdf.

Czernich, N., Falk, O., Kretschmer, T. i L. Woessmann (2009),

„**Broadband Infrastructure and Economic Growth**”, CESifo Working Paper No. 2861.

Datta, A. i S. Agarwal (2004),

„**Telecommunications and economic growth: a panel data approach**”, Applied Economics, 36, 1649–1654.

Državni zavod za statistiku (2016),

„**Procjena tromjesečnog obračuna bruto domaćeg proizvoda**”.

Državni zavod za statistiku (2016),

„**Tablica ponude i uporabe i input-output tablica za 2010.**”.

Europska komisija (2010),

„**Socio-economic impact of bandwidth**”,

dostupno na ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/study-socio-economic-impact-bandwidth-smart-20100033.

Eurostat (2016),

„**Eurostat indicators on High-tech industry and Knowledge – intensive services, Aggregations of services based on NACE Rev. 2**”,

dostupno na ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an3.pdf.

Eurostat (2016),

„**Eurostat indicators on High-tech industry and Knowledge – intensive services, Aggregations of manufacturing based on NACE Rev. 2**”,

dostupno na ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an3.pdf.

Financijska agencija (2016),

„**Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2014. po gradovima/općinama**”.

Financijska agencija (2016),

„**Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske po županijama u 2014**”.

Hrvatski Telekom (2016),

„**Izvješće o održivosti za 2015. godinu**”.

Hrvatski Telekom (2015),

„**Izvješće o održivosti za 2014. godinu**”.

Hrvatski Telekom (2014),

„**Izvješće o održivosti za 2012. i 2013. godinu**”.

Lehr, W., Osorio, C., Gillett, S. i M. A. Sirbu (2005),

„**Measuring Broadband's Economic Impact**” članak prezentiran na Telecommunications Policy Research Conference, Arlington, SAD, dostupno na www.andrew.cmu.edu/user/sirbu/pubs/MeasuringBB_EconImpact.pdf.

Katz, R. L., Vaterlaus, S., Zenhäusern, P. i S. Suter (2010),

„**The Impact of Broadband on Jobs and the German Economy**”, Intereconomics, 2010(1).

Wieck, R. i M. Vidal (2010), „**Investment in telecommunications infrastructure, growth, and employment – recent research**”, zbornik radova, 21st European Regional ITS Conference Copenhagen, 13-15 September 2010.

